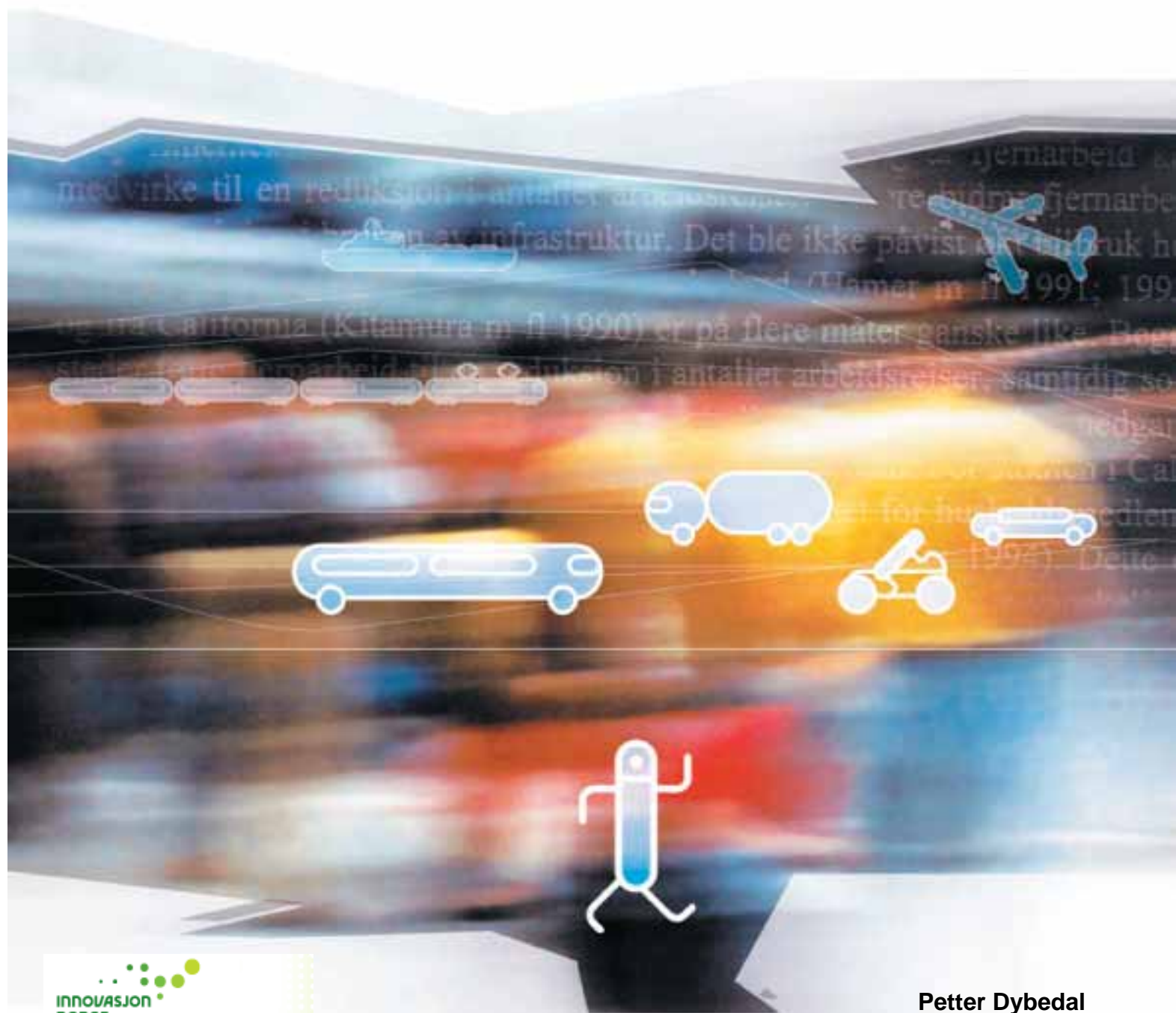

Ringvirkninger av reiseliv i Buskerud, Telemark og Vestfold

Ringvirkninger av reiseliv i Buskerud, Telemark og Vestfold

Petter Dybedal

Transportøkonomisk institutt (TØI) har opphavsrett til hele rapporten og dens enkelte deler. Innholdet kan brukes som underlagsmateriale. Når rapporten siteres eller omtales, skal TØI oppgis som kilde med navn og rapportnummer. Rapporten kan ikke endres. Ved eventuell annen bruk må forhåndssamtykke fra TØI innhentes. For øvrig gjelder [åndsverklovens](#) bestemmelser.

ISSN 0802-0175

ISBN 82-480-0520-8 Papirversjon

ISBN 82-480-052-6 Elektronisk versjon

Oslo, juni 2005

Tittel: Ringvirkninger av reiseliv i Buskerud, Telemark og Vestfold

Forfatter(e): Petter Dybedal

TØI rapport 780/2005

Oslo, 2005-06

48 sider

ISBN 82-480-0520-8 Papirversjon

ISBN 82-480-0521-6 Elektronisk versjon

ISSN 0802-0175

Finansieringskilde:

Buskerud, Vestfold og Telemark fylkeskommuner - BTV, Innovasjon Norge Buskerud og Vestfold og Innovasjon Norge Telemark

Prosjekt: 3074 Fylkesvis ringvirkningsanalyse for reiseliv i BTV-regionen

Prosjektleder: Petter Dybedal

Kvalitetsansvarlig: Jan Vidar Haukeland

Emneord:

Reiseliv, ringvirkninger, fritidshus

Sammendrag:

Turisters etterspørsel etter varer og tjenester tilsvarte i 2004 en samlet produksjonsverdi på 16 milliarder kroner i de tre fylkene, herav 5,5 milliarder i indirekte virkninger. Dette betyr at for hver krone turistene bruker, skapes ytterligere vare- og tjenesteetterspørsel i BTV-regionen på 52 øre. Tilsvarende tall på fylkesnivå varierer mellom 38 og 45 øre, og på regionnivå mellom 29 og 42 øre. Samlet reiselivsskapt sysselsetting utgjorde 25000 personer i BTV-regionen. Den største reiselivsregionen er Hallingdal, med nær 3 milliarder kr i samlede virkninger. Rapporten analyserer også effekter av hyttebygging, som skjer i stort omfang i innlandskommunene og gir store lokale inntekter.

Title: Economic impact of tourism in the Buskerud, Telemark and Vestfold counties of Norway

Author(s): Petter Dybedal

TØI report 780/2005

Oslo: 2005-06

48 pages

ISBN 82-480-0520-8 Paper version

ISBN 82-480-0521-6 Electronic version

ISSN 0802-0175

Financed by:

The county administrations of Buskerud, Telemark and Vestfold, Innovasjon Norge Buskerud and Vestfold, and Innovasjon Norge Telemark

Project: 3074 County level impact of tourism in the BTV-region

Project manager: Petter Dybedal

Quality manager: Jan Vidar Haukeland

Key words:

Tourism, economic impacts, second homes

Summary:

The volume of production generated by tourism exceeds NOK 16 billion in the three counties examined, of which 5,5 billions are indirect effects. The production multiplier at the county level varies between 1,38 and 1,45, meaning that each krone spent by tourists creates an additional demand of 38 to 45 øre for goods and services within the county.

Language of report: Norwegian

Rapporten kan bestilles fra:
Transportøkonomisk institutt, biblioteket,
Postboks 6110 Etterstad, 0602 Oslo
Telefon 22 57 38 00 - Telefax 22 57 02 90
Pris kr 200

The report can be ordered from:
Institute of Transport Economics, the library,
PO Box 6110 Etterstad, N-0602 Oslo, Norway
Telephone +47 22 57 38 00 Telefax +47 22 57 02 90
Price € 0

Forord

I perioden 1999 – 2002 gjennomførte Transportøkonomisk institutt (TØI), i samarbeid med Norsk institutt for by- og regionforskning og Statistisk sentralbyrå, forskningsrådprosjektet ”Utvikling av data og modeller til analyse av turismens regionale og lokale betydning”. Dette verktøyet ble laget for å utarbeide (blant annet) fylkesvise og regionale analyser av reiselivets indirekte og direkte virkninger. Med utgangspunkt i dette verktøyet har TØI fått i oppdrag å beregne de økonomiske ringvirkningene av reiseliv for Buskerud, Vestfold og Telemark (BTV-regionen) og for spesifiserte regioner innen fylkene.

Mer spesifikt vil dette si å beregne hvor mye turister bruker av penger på kjøp av varer og tjenester, og hvilke direkte og indirekte virkninger dette får i form av økt produksjon i ulike næringer. Virkningene er beregnet for 2004 og omfatter tall for produksjonsvirkninger i aktuelle næringssektorer og sysselsettingsvirkninger i hotell- og restaurantvirksomhet, varehandel og totalt.

Spesielt omfatter oppdraget analyser av økonomiske virkninger av hyttebygging og hytteturisme.

Oppdragsgiver oppnevnte en referansegruppe for prosjektet, bestående av Bente Bjerknes, Buskerud fylkeskommune, Siri Asdal, Telemark fylkeskommune, Terje Kaldager, Vestfold fylkeskommune, Marianne Odden, Innovasjon Norge Telemark og Toini H. A. Ness, Innovasjon Norge Buskerud/Vestfold. Rapporten er skrevet av Petter Dybedal, som også har vært TØIs prosjektleder. Jan Vidar Haukeland har kvalitetssikret rapporten.

Oslo, juni 2005
Transportøkonomisk institutt

Lasse Fridstrøm
instituttssjef

Innhold

Sammendrag

1	Bakgrunn, begreper og metode	1
1.1	Bakgrunn og prosjektmål.....	1
1.2	Definisjoner og begreper	1
1.2.1	Hva vi måler	1
1.2.2	Turister og turistkonsum	2
1.3	Hovedtrekk i analyseverktøyet.....	2
2	Oppdatering av overnattingstall	4
2.1	Innledning	4
2.1.1	Utvikling i overnattingsstrukturer 1997-2004	4
2.2	Beregning av hytteovernattinger.....	6
2.2.1	Antall overnattinger	6
2.3	Fylkesvise og regionale overnattingstall for 2004	8
2.3.1	Buskerud	8
2.3.2	Vestfold	10
2.3.3	Telemark	11
3	Etablering av produktfordelte konsumtall for 2004	13
3.1	Forutsetninger som er lagt til grunn.....	13
3.2	Forbruksutgifter.....	13
3.3	Resultater eksklusive hytteturisme	14
3.3.1	Fylkesnivå	14
3.3.2	Regionalt nivå	15
3.4	Beregning av hyttebrukeres forbruk	18
3.4.1	Kildegrunnlag	18
3.4.2	Framgangsmåte for beregning av hyttegjesters forbruk.....	19
3.4.3	Konsumtall for hytteturister	21
3.5	Totale konsumtall.....	22
3.5.1	Fylkesnivå	22
3.5.2	Regionnivå	22
4	Beregning av direkte og indirekte virkninger	25
4.1	Kort om direkte og indirekte virkninger	25
4.1.1	Direkte virkninger	25
4.1.2	Indirekte virkninger og næringsstruktur	25
4.2	Direkte og indirekte virkninger på fylkesnivå	26
4.2.1	Buskerud	26
4.2.2	Vestfold	26
4.2.3	Telemark.....	27
4.2.3	BTV-regionen	28
4.2.4	Sysselsetting i fylkene.....	28
4.3	Resultater på regionnivå.....	29
4.3.1	Direkte og indirekte produksjonsvirkninger	29
4.3.2	Sysselsetting	31
4.4	Oppsummering direkte og indirekte virkninger	32

5	Utbygging av fritidseiendommer	34
5.1	Utviklingen i antall fritidsboliger de senere år	34
5.1.1	Regioner.....	35
5.1.2	Kommuner i Buskerud.....	35
5.1.3	Kommuner i Vestfold.....	37
5.1.4	Kommuner i Telemark.....	37
5.2	Kostnader og inntekter ved oppsetting av hytter	39
5.2.1	Størrelse, standard og markedsverdi.....	39
5.2.2	Inntekts- og kostnadskalkyler.....	39
5.2.3	Eksempel: utbygging av 100 hytter.....	40
5.3	Nærmere om økonomiske effekter av hyttebygging.....	41
5.3.1	Muligheter for lokal økonomisk aktivitet ved nybygging.....	41
5.3.2	Oppgradering og vedlikehold	43
5.3.3	Situasjonen i kommunene.....	44
5.3.4	Eksemplet Nissedal.....	45
5.4	Oppsummering	46
5.4.1	Store tall	46
5.4.2	Effekter på sikt	46

Sammendrag:

Ringvirkninger av reiseliv i Buskerud, Telemark og Vestfold

Reiselivet har totalt sett stor økonomisk betydning

I denne rapporten beregnes de økonomiske ringvirkningene av reiseliv for BTV-regionen, som omfatter Buskerud, Vestfold og Telemark. Spesielt innebærer oppdraget analyser av økonomiske virkninger av hyttebygging. Beregningene er gjort både på fylkesnivå og for definerte regioner innen hvert fylke.

Målinger på fylkes- og regionnivå er basert på makroøkonomiske data

Utgangspunktet er den ”importerte etterspørsel” turister representerer. Vi er altså ute etter å måle de direkte og indirekte økonomiske virkninger i bestemte geografiske områder av at **turistene** kjøper varer og tjenester i disse områdene. Med turister mener vi her både personer på reise i ferie/fritidsøyemed og personer på reise i forbindelse med yrke (herunder kurs og konferanser).

De direkte virkningene er lik verdien av turistenes innkjøp av varer og tjenester i området (eksklusive merverdiavgift), eller mer presist verdien av den produksjonen innkjøpene skaper i reiselivsnæringene og de andre næringene (for eksempel varehandel) som betjener turistene. Denne informasjonen finner vi ved å ta utgangspunkt i de såkalte fylkesvise satellittregnskap for reiseliv. På grunnlag av tidligere utvalgsundersøkelser blant norske og utenlandske turister (forbruksundersøkelser, undersøkelser om reiseaktivitet, overnattingsmåter med mer) og fylkesvise nasjonalregnskap er det laget fylkesvise satellittregnskap for reiseliv. Disse viser omfanget av og fordelingen av turistenes forbruk av ulike varer og tjenester. På grunnlag av disse dataene, samt nye overnattingstall for 2004, har vi kunnet beregne turistkonsumet for dette året. For hytteturister er det gjort egne beregninger basert på tilgjengelig materiale om bruksomfang og forbruk av ulike varer og tjenester ved opphold på hytte.

De indirekte virkningene oppstår i hovedsak ved at de foretakene som selger direkte til turistene, må ha underleveranser fra andre produsenter, og ved at turistenes kjøp av varer og tjenester skaper eierinntekter og lønnsinntekter i de berørte foretakene, som igjen brukes til vare- og tjenestekjøp (privat konsum). For beregning av indirekte virkninger anvendes den såkalte PANDA-modellen, som forenklet sagt viser hvordan økt etterspørsel etter bestemte varer og tjenester slår ut i produksjonen i hver enkelt næring.

Turisme er mer enn hotell og camping

Omfanget og fordelingen av turistenes etterspørsel på ulike varer og tjenester (turistenes forbruksmønster) henger sammen med hvordan de overnatter: det er

viktig å være klar over at turister også omfatter blant annet hyttebrukere og besøkende hos slekt og venner.

Oppstillingen nedenfor viser at hytteturismen er den viktigste målt i antall overnattinger i alle tre fylker. Hotellandelen er høyest i Buskerud (21,4 prosent), mens besøk hos slekt og venner utgjør 20 prosent i Telemark og ca 24 prosent i Vestfold.

83-84 prosent av alle overnattinger som kan klassifiseres som turisme i Buskerud og Telemark foretas av norske besøkende. Andelen utenlandske overnattinger er under 10 prosent i Vestfold.

Tabell 1 Beregnet antall overnattinger 2004 etter type overnatting, nasjonalitet og fylke

	Buskerud		Telemark		Vestfold	
	1000 overn.	%-andel	1000 overn.	%-andel	1000 overn.	%-andel
Hotell og liknende	1 561	21,4	708	15,6	392	9,5
Camping (inkl. fri camping)	660	9,0	506	11,1	655	16,0
Besøk hos slekt/venner	811	11,1	929	20,4	980	23,9
Leid/lånt/egen hytte	4 152	56,8	2 187	48,0	1 852	45,1
Annet/uoppgitt	126	1,7	224	4,9	224	5,5
Totalt antall overnattinger	7 310	100,0	4 555	100,0	4 102	100,0
Sum nordmenn	6 165	84,3	3 766	82,7	3 704	90,3
Sum utlendinger	1 146	15,7	789	17,3	399	9,7

TØI-rapport 780/2005

Milliardomsetning og store overrislingseffekter

Turistenes konsum omfatter både kjøp av reiselivsprodukter (overnatting, servering, transport, aktiviteter) og andre typer varer og tjenester (dagligvarer, bensin, post og tele etc). Våre hovedtall viser at i Buskerud utgjorde turistenes konsum i 2004 om lag 4,74 milliarder kroner. Tilsvarende tall for Telemark var 2,74 milliarder og for Vestfold 3,06 milliarder.

Bare halvparten av dette var kjøp av typiske reiselivsprodukter som overnatting, servering, transport og opplevelsesprodukter. Salg til turister av andre produkter enn det reiselivsnæringene produserer, kalles ofte overrislingseffekt, og denne utgjør altså like mye målt i omsetning som salg av reiselivsprodukter. Dette er forståelig ut fra det tabell 1 viser; en stor del av turistene i de tre fylkene er personer på hyttetur, campingtur eller på besøk hos slekt og venner. I tabell 2 vises mer detaljert hvilke typer av varer og tjenester turistene kjøper. Merk at her er turister på private hytter ikke medregnet.

Blant de såkalte reiselivsnæringene utgjør både overnatting, servering og transport store beløp. Det at utgiftene til transport er såpass høye, henger sammen med at bruk av buss, tog, ferge og fly regnes som en del av konsumet. Reiseutgiftene til fly og ferge for turister som besøker Norge (Torp og Color Line) bidrar således til at turistrelatert produksjon av slike tjenester er framstilt som ekstra høy i Vestfold.

Kjøp av ulike typer av produkter fra varehandelssektoren utgjør en viktig del av turistenes konsum, likeledes utgifter til bensin. Varehandel utgjør en viktig del av det vi har kalt overrislingseffekten, men også kjøp av andre typer varer og tjenester utgjør store beløp.

Tabell 2 Samlet turistkonsum 2004, fordelt på 10 ulike vare- og tjenestegrupper. Eksklusive turisme i private hytter. Millioner kroner.

	Overnatting	Servering	Passasjer-transport	Reisebyrå/ turoperatører, bilutleie	Museer, turist- relaterte sports- aktiviteter, etc.	Reiselivs- produkter i alt	
Buskerud	833,2	702,7	451,5	75,3	115,4	2178,0	
Vestfold	334,8	384,2	680,6	64,4	67,7	1531,7	
Telemark	385,9	408,3	288,8	43,0	75,4	1201,3	
	Matvarer, drikkevarer og tobakk	Klær og skotøy	Suvenirer, kart m.v.	Transportutgifter ellers	Andre varer og tjenester	Turistkonsum ellers, i alt	Totalt turist- konsum
Buskerud	545,6	129,7	62,3	501,6	755,5	1994,7	4172,7
Vestfold	349,6	83,3	29,9	263,6	446,6	1172,9	2704,6
Telemark	347,8	82,7	38,0	312,1	432,9	1213,5	2414,8

TØI-rapport 780/2005

Store tall for enkelte regioner

Nedenfor har vi samlet hovedtallene for regioner innen fylkene og fylker, nå inklusive hytteturistenes forbruk. Samlet for hele BTV-regionen er de direkte og indirekte virkningene av reiseliv beregnet til om lag 16 milliarder kroner i 2004. Om lag 25000 personer sysselsettes som følge av turistenes etterspørsel og de indirekte virkningene dette skaper.

Tabell 3 Direkte og indirekte reiselivsrelatert etterspørsel, etter region og fylke. Overnattinger, produksjonsvirkninger og sysselsetting 2004.

	1000 overnattinger	Totalt turistkonsum millioner kroner	Direkte + indirekte virkninger millioner kr.	Antall direkte og indirekte sysselsatte	Multiplikator
Hallingdal	3326	2311	2981	3300	1,29
Numedal/Kongsberg	1274	458	614	950	1,34
Ringerike/Hole	688	441	604	1030	1,37
Drammensregionen	1323	1202	1695	3100	1,41
Midt-Buskerud	698	255	337	530	1,32
Hele Buskerud	7310	4741	6851	11231	1,45
Larvik/Lardal	1329	912	1195	1800	1,31
Sandefjord	759	806	1072	1620	1,33
Kystregionen ellers	1550	1044	1441	2520	1,38
Nord-Vestfold	465	260	328	520	1,26
Hele Vestfold	4102	3057	4149	6640	1,38
Grenland	1360	998	1417	2350	1,42
Kragerø	536	217	293	540	1,35
Midt/øst-Telemark	761	575	753	1190	1,31
Vest-Telemark	937	464	599	930	1,29
Vinje og Tinn	901	442	592	820	1,34
Hele Telemark	4555	2736	3899	6142	1,42
Hele BTV-regionen	15967	10553	16018	24879	1,52

TØI-rapport 780/2005

Slik regionene er definert i oppdraget, er Hallingdal den klart viktigste reiselivsregionen, med en reiselivsskapt etterspørsel som medfører nesten 3 milliarder kroner i produksjonverdi. Reiselivet er beregnet å sysselsette 3300 personer, noe som utgjør om lag en tredel av alle arbeidsplasser i regionen. Også byregionene ligger høyt med hensyn til turistkonsum, noe som (særlig for Drammen og Grenland) henger sammen med et relativt stort innslag av hotellturisme.

Multiplikatoreffekten forteller noe om hvor store de indirekte effektene av turistenes etterspørsel er. Multiplikatoren for hele BTV-regionen er beregnet til 1,52. Det vil si at for hver krone turistene legger igjen i regionen skapes etterspørsel etter varer og tjenester for ytterligere 52 øre. I regionene varierer multiplikatoren mellom 1,26 og 1,42. Multiplikatoren er normalt større jo større og/eller jo mer bymessig området er. Dette har sammenheng med områdets evne til å selv kunne betjene den etterspørsel etter varer og tjenester som oppstår som indirekte virkninger.

Hytteturisme og hyttebygging – en vekstnæring

Tiltakende byggeboom i fjellet

Rapporten tar for seg både hyttegjester som konsumerende turister og hyttebygging som næringsgrunnlag i regionene. Regionen omfatter et stort antall fritidshus. Ved inngangen til 2005 var det registrert i alt om lag 40500 fritidsboliger i Buskerud, 14150 i Vestfold og 24500 i Telemark.

Videre utbygging er først og fremst knyttet til fjellområdene i BTV-regionen. I kystkommunene er det lite eller ingen økning i antallet fritidsboliger, men det antas at det skjer en vesentlig oppgradering av eksisterende boligmasse.

Fra 2000 til 2005 økte antall fritidsboliger med 3600 i Buskerud og 2500 i Telemark. Det er imidlertid nå konkrete planer for en langt større veksttakt i en del områder (særlig Hol, Nes, Sigdal, Vinje, Tinn og Nissedal), samt planer med ulik grad av behandlingsstatus i en rekke andre kommuner.

Hyttegjestene er mange, men legger igjen relativt lite per døgn

Hyttebesøkende står for over halvparten av alle overnattinger i BTV-regionen (jfr tabell 1), men det de legger igjen av penger i fylker og regioner, utgjør en forholdsvis liten del av det totale turistkonsumet. Av et totalt turistkonsum på 10,5 milliarder i BTV-regionen legger hytteturistene igjen ca 1,24 milliarder, eller knapt 12 prosent. Dette er ikke medregnet utgifter til utvidelser, oppgradering og liknende.

Tabell 4 Turisters konsum av varer og tjenester 2004, fordelt på hytteturister og andre. Fylker. Millioner kroner.

	Utlendinger			Nordmenn		
	Buskerud	Vestfold	Telemark	Buskerud	Vestfold	Telemark
Turister på private hytter	45	21	33	523	332	288
Andre turister	959	508	512	3214	2196	1903
Totalt	1004	529	545	3737	2528	2191

TØI-rapport 780/2005

Beregningene er gjort på grunnlag av data fra tre Buskerudkommuner (Velvin 2003) og en hyttebruksundersøkelse i Vestfold (Andreassen 2004). Tallene omfatter oppholdsbeholdningen for bruk av varer og tjenester, faste utgifter (brøyting, renovasjon, strøm etc) og vedlikeholdsutgifter.

I tillegg kommer imidlertid om lag 640 millioner kroner årlig i beregnede utgifter til oppgradering og utbygging av eksisterende hytter. Dette er basert på en årlig kostnad på kr 8000 per hytte (i henhold til Buskerudundersøkelsen). I for eksempel kystkommunene i Vestfold og Telemark vil slike investeringer kunne utgjøre betydelig større beløp per hytte. Manglende muligheter for bygging av nye hytter i attraktive områder antas å føre til at det i stedet skjer betydelig byggevirkosomhet knyttet til oppgradering (ombygging og standardheving) av eksisterende hytttemasse.

Byggevirkosomhet gir store lokale inntekter

En gjennomgang av nye hytter lagt ut for salg (på Internett) våren 2005 i kommunene Nissedal, Hjartdal, Tinn, Rollag, Sigdal, Nes, Flå og Ringerike ga følgende resultater med hensyn til størrelse og priser:

Tabell 5 Nye hytter til salg på Internett våren 2005, etter størrelse og pris.

Variasjon størrelse m ²	Antall hytter	Gjennomsnittlig størrelse m ²	Gjennomsnittlig salgspris	Variasjon kvm-pris	Gjennomsnittlig kvm-pris
70-87	21	80	1 776 000	13 000-29 600	22 200
90-110	23	101	2 000 000	13 000-26 700	19 800
116-172	16	131	3 145 000	19 100-33 600	24 000

TØI-rapport 780/2005

Fratrukket merverdiavgift er disse salgsværdiene beregnet å gi en gjennomsnittlig tomtepris på kr 300 000 (råtomt) per hytte, en gjennomsnittlig fortjeneste til utbygger på kr 2-300 000 og en gjennomsnittlig etterspørsel etter byggevarer og – tjenester på kr 950 000-1 200 000 per hytte.

I de fleste tilfellene er hyttebyggingen et lokalt anliggende, ved at lokale grunneiere legger ut tomter og selv står for utbyggingen. Ut fra ovenstående tall vil utbygging av 100 "gjennomsnittshytter" årlig kunne tilføre grunneier/utbygger ca 55 millioner kroner. Vi får altså en kapitaltilgang som kan styrke næringslivet i kommunene dersom inntektene investeres lokalt, og dermed også på sikt økt etterspørsel som følge av økte lønns- og eierinntekter.

Videre skapes vare- og tjenesteetterspørsel for 108 millioner kroner (inkludert tilknytning til kommunalt vann- og avløpssystem). Hovedinntrykket er at lokal kapasitet på tjenestesektoren (håndverkere) generelt utnyttes fullt ut. I kommuner med stor utbygging vil en stor del av slike tjenester måtte importeres utenfra. Når det gjelder leveranser av byggevarer, er bildet noe av det samme. Lokale leveranser utnyttes, men er ikke tilstrekkelige. Det er for øvrig naturlig at man ikke i enhver kommune kan finne det varesortiment som tilfredsstillende krav og ønsker, enten det gjelder ferdige hytter, spesielle materialer eller spesialiserte innredninger.

Alt i alt har vi få holdepunkter for å kunne kvantifisere hvor mye av etterspørselen etter varer og tjenester som dekkes innenfor de ulike kommuner. Hovedinntrykket er at det ikke er konkurransedyktighet som er avgjørende, men rett og slett manglende kapasitet til å møte til dels store utbyggingsoppgaver.

Den relative betydning for enkeltkommuner kan være stor. I Nissedal har man de siste år hatt en konsentrert satsing med en stabil tilgang på ca 100 hytter i året (ca 1000 hytter totalt 1998-2010). Utbyggingen har gitt og forventes å gi store økonomiske effekter for kommunen, blant annet ca 80 nye årsverk direkte i byggeperioden og 10-15 årsverk etter byggeperioden, 25 prosent økning i varehandelsomsetningen og etablering av to nye byggevarehus, samt tilføring av kapital til lokale industrivirksomheter.

Kortsiktige og langsiktige effekter

Gjennomgående er det slik at all ledig kapasitet på håndverkernesiden utnyttes i kommuner med stor hyttebygging, og det er også slik at det eksisterer flere byggevirksomheter enn det ellers ville vært marked for i bygdene. Dersom utbyggingstakten er rask (og antallet hytter stort) minsker mulighetene for det lokale næringslivs utnyttelse av den etterspørsel som retter seg mot de nye hyttene, idet kapasiteten både på kort og lang sikt begrenser mulighetene.

På sikt vil den hytteboomen vi nå ser, avta. Dette er et typisk høykonjunkturfenomen, og ingen vet vel egentlig når markedet er mettet, og hvor lenge høykonjunktoren vil vare. De langsiktige effektene er knyttet til den meretterspørsel hyttegjestene tar med seg inn i kommunen. Inntektene er avhengige av hvor mye hyttene er i bruk.

I motsetning til tradisjonell reiselivsutbygging innebærer hytter en helt annen risikomodel. Den økonomiske risiko ved investeringen overføres fra utbygger til hytteeier idet hytta blir solgt. Kommunen og dets næringsliv sitter igjen med stor økt vare- og tjenesteetterspørsel på kort sikt (byggeperioden). På lengre sikt oppnår man en stabil økt etterspørsel knyttet til eie og bruk av hyttene. Samtidig medfører hytteutbygging en form for økt bosetting i kommunen, som medfører etterspørsel etter sosiale ytelser uten at de "bosatte" svarer inntektsskatt til kommunen.

1 Bakgrunn, begreper og metode

1.1 Bakgrunn og prosjektmål

I perioden 1999 – 2002 gjennomførte Transportøkonomisk institutt (TØI) i samarbeid med NIBR og SSB¹ forskningsrådprosjektet ”Utvikling av data og modeller til analyse av turismens regionale og lokale betydning”. Dette verktøyet ble laget for å utarbeide (blant annet) fylkesvise og regionale analyser av reiselivets indirekte og direkte virkninger. Med utgangspunkt i dette verktøyet har TØI fått i oppdrag å beregne de økonomiske ringvirkningene av reiseliv for Buskerud, Vestfold og Telemark (BTV-regionen)

Mer spesifikt vil dette si å beregne hva turister legger igjen av penger, og hvilke direkte og indirekte virkninger dette får i form av økt produksjon i ulike næringer.

Virkningene er beregnet for 2004 og omfatter:

- Direkte økonomiske produksjonsvirkninger
- Indirekte økonomiske produksjonsvirkninger
- Sysselsetting

Spesielt omfatter oppdraget analyser av økonomiske virkninger av hyttebygging.

Beregningene er gjort både på fylkesnivå og for definerte regioner innen hvert fylke.

1.2 Definisjoner og begreper

1.2.1 Hva vi måler

I denne analysen er det den importerte etterspørsel som er i fokus. Vi er altså ute etter å måle de direkte og indirekte økonomiske virkninger i bestemte geografiske områder av at **turistene** legger igjen penger i disse områdene.

Produktene fra de såkalte reiselivsnæringene på et sted – overnatting, servering, transport, reisebyråer/turoperatører og aktiviteter/museer/underholdning - kjøpes ikke bare av turister, men også av lokalt bosatte. Det er kun turistenes kjøp vi er ute etter her. Vi skal også regne med det turister bruker av penger på andre saker og ting enn det reiselivsnæringene tilbyr dem. Dette er for eksempel bensin, dagligvarer, klær og skotøy. Denne ”ekstraomsetningen”, som gjerne kalles *overrisslingseffekt* (når det regner på presten osv.), er en viktig del av det vi kaller turistrelatert omsetning.

¹ Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) og Statistisk Sentralbyrå (SSB)

De direkte virkningene er lik verdien av den produksjonen som skjer i reiselivsnæringene og de andre næringene for å skaffe turistene de produktene de kjøper. De indirekte virkningene oppstår i hovedsak ved at de foretakene som selger direkte til turistene må ha underleveranser fra andre produsenter, og ved at turistenes kjøp av varer og tjenester skaper eierinntekter og lønnsinntekter i de berørte foretakene, som igjen brukes til vare- og tjenestekjøp.

De direkte virkningene oppstår i sin helhet i det området hvor turistkonsumet skjer². De indirekte virkningene oppstår delvis i dette området, avhengig av i hvilken grad det brukes leverandører lokalt og i hvilken grad bruken av opptjente inntekter skjer innen området. Vi forsøker å beregne hvor stor andel av de indirekte virkningene som faktisk oppstår innen området.

1.2.2 Turister og turistkonsum

Vår definisjon av turister (kalles også besøkende eller "visitors") er basert på World Tourism Organisation (WTO) sin definisjon (WTO 1994). Turister defineres der som

personer som reiser til eller oppholder seg på et sted som ligger utenfor det området de normalt ferdes, der reisen er av en ikke-rutinemessig karakter og oppholdet på stedet som besøkes varer kortere enn et år.

Dette innebærer at turister inkluderer innenlandske så vel som utenlandske besøkende. Formålet med reisen er *ikke* definert, i den forstand at definisjonen ikke skiller mellom ferie- og fritidsreisende og forretningsreisende. Forretningsreisende er definert som personer som reiser for offentlig eller privat arbeidsgivers regning.

Turistkonsum defineres som turistenes forbruksutgifter, og det fordeles gjerne på ulike varer og tjenester. Det består av utenlandske ferie- og fritidsreisendes turistkonsum, norske husholdningers turistkonsum og norske næringers utgifter til forretningsreiser.

1.3 Hovedtrekk i analyseverktøyet

Prosjektet baseres på den ringvirkningsmodell som er utviklet av NIBR, SSB og TØI. Modellen baserer seg på følgende hovedelementer, utviklet innen dette prosjektet³:

- Fylkesvise satellittregnskap for reiseliv. Dette regnskapet gir tall for turistenes kjøp av varer og tjenester – *eksklusive mva og andre avgifter* - i hvert fylke (= direkte virkninger) fordelt på ti ulike grupper av varer og tjenester.

² Et spesialtilfelle her er kostnader til reise til og/eller fra fylket. Av dette transportkonsumet regnes halvparten som "kjøpt" i fylket man reiser til og/eller fra, uavhengig om transportselskapet er lokalisert utenfor fylket. Dette er i tråd med prinsippene for nasjonalregnskap.

³ For nærmere beskrivelser av metodeverktøy og anvendelse vises det til Dybedal m fl 1999, Brændvang og Sørensen 2002, Dybedal 2002 og Johansen, Kann og Dybedal 2002.

- En kryssløpsmodell basert på PANDA-modellen⁴ og fylkesvise nasjonalregnskap. I denne modellen implementeres vare- og tjenestekonsumet fra satellittregnskapet omregnet til næringssektorvis produksjon, og det beregnes indirekte produksjonsvirkninger fordelt på 21 næringer.

I modellutviklingsarbeidet er 1997 brukt som basisår. Dette på grunn av at fylkesvise nasjonalregnskap (som også er brukt som avstemmingsgrunnlag i satellittregnskapene) og grunnlaget i PANDA-modellen ikke forelå i nyere versjon da modellen ble utviklet.

Nedfelt i de beregnede tallene for basisåret 1997-tallene ligger det flere ulike strukturer, som i stor grad framkommer ut fra utvalgsundersøkelser. De viktigste er:

1. Fordeling av overnattingsdøgn på ulike typer overnatting (hotell, hytter, slekt/venner, camping etc)
2. Fordeling av forbruk på ulike varegrupper. Slike fordelinger er beregnet for ulike stedstyper ulike overnattingstyper og etter hva slags reise man er på (ferie/fritid eller yrkesreise)⁵.
3. Næringsstruktur i hvert fylke og evne til "selvforsyning"

Et skifte av basisår vil bestå av innarbeiding av nyere tall for alle tre typer av strukturer, inkludert hele strukturen i PANDA-modellen og utarbeidelse av nye fylkesvise satellittregnskap. Dette er et svært omfattende arbeid. Den tilnærmingen vi bruker på årene etter 1997 er at vi implementerer overnattingstallene for vedkommende år og beregner konsumet dette år ved å anvende konsum per overnatting justert ved hjelp av konsumprisindeksen. Dette innebærer en tilnærming med en viss omtrentlighet. TØI undersøkte i 2002 utenlandske turistenes forbruk i Norge (Jacobsen m fl 2003) og fant blant annet at utenlandske turistenes konsum har økt noe mer enn konsumprisindeksen i perioden 1995 – 2002.

For øvrig må vi anta at alle strukturene fra 1997 også er gangbare for senere år. Unntaket er hotell- og campingovernattinger, hvor nye tall fra SSB anvendes.

⁴ PANDA står for "Plan- og analysemodell for næringsliv, demografi og arbeidsmarked".

⁵ Se Haukeland og Grue 1996

2 Oppdatering av overnattingstall

2.1 Innledning

Overnattingstall for 2004 er framkommet på følgende måte:

1. Etablering av nye overnattingstall for 2004 på fylkesnivå er gjort ved å anvende tall fra SSB hotellstatistikk 2004, SSB campingstatistikk 2004 og tall fra TØIs gjesteundersøkelse 2004. Vi antar at antallet overnattinger hos slekt og venner samt "annet" og "uoppgitt" forholder seg til antallet overnattinger på hotell (for henholdsvis utlendinger og nordmenn) på samme måte som i det opprinnelige basisåret 1997. Beregning av overnattingstall er gjort separat for ferie- og fritidsreiser og yrkesbetingede reiser, for henholdsvis nordmenn og utlendinger.
2. På regionnivå anvendes hotelltall og campingtall fra statistikknett.com, med unntak av tall for Vestfold, som er kjøpt inn direkte fra SSB.
3. Tall for bruk av fritidshus (overnattinger i egen/lånt hytte og leid hytte), er utarbeidet i en egen analyse av hyttebruk og hyttekonsum (se kapittel 2.2).
4. Tall for overnattinger hos slekt og venner og i kategoriene "annet" og "uoppgitt" er på regionnivå beregnet ut fra fylkestallene, hvor andelen av fylkets innbyggere i hver region er brukt som fordelingsnøkkel.

2.1.1 Utvikling i overnattingsstrukturer 1997-2004

Tallene for alle overnattingsformer (utenom camping) er beregnet ut fra endringer i hotelltall, idet vi har forutsatt at det ikke har skjedd endringer i den strukturen vi kaller "fordeling av overnattinger på type overnatting". Vi har imidlertid noen muligheter til å kontrollere om det har vært endringer i overnattingsstruktur mht fordeling på ulike typer overnatting.

Endringene i forholdet mellom nordmenn og utlendinger når det gjelder hotellovernattinger er ivarettatt i beregningene for 2004, i og med at vi bruker nye tall for hotellovernattinger. Av tabell 1 framgår det at det har vært relativt marginale endringer i fordelingen av nordmenn og utlendinger i de enkelte fylker.

Når det gjelder overnattinger etter formål (nordmenn og utlendinger under ett), har det også her kun vært marginale endringer (tabell 2). Dette innebærer at man i liten grad får noen effekter på turistkonsumets sammensetning og størrelse som følge av endringer i sammensetningen av hotellgjester (med mindre det har skjedd vesentlige forskyvninger mellom gjester som bruker mye penger og gjester som bruker lite ut fra andre kriterier). Vi har imidlertid tatt hensyn til disse endringene ved at det er 2004-tall som er tatt med når det gjelder antallet yrkes- og fritidsbetingede hotellovernattinger. Antallet overnattinger i andre overnattingsformer for henholdsvis norske og utenlandske feriereisende og norske

og utenlandske yrkesreisende er derimot beregnet ut fra samlet antall hotellovernattinger i 2004 for henholdsvis nordmenn og utlendinger.

Tabell 1. Fordeling av nordmenns og utlendingers hotellovernattinger i 1997 og 2004. Prosentandeler.

	1997		2004	
	Nordmenn	Utlendinger	Nordmenn	Utlendinger
Buskerud	65	35	71	29
Vestfold	91	9	89	11
Telemark	74	26	75	25

TØI-rapport 780/2005

Tabell 2. Fordeling på hotellovernattinger etter formål

	1997		2004	
	yrke	ferie/fritid	yrke	ferie/fritid
Buskerud	72	28	76	24
Vestfold	37	63	35	65
Telemark	69	31	75	25

TØI-rapport 780/2005

TØIs gjestestatistikk gir oss fordeling på overnattingsform for utenlandske turister i Norge på nasjonalt nivå. Av tabell 3 ser vi at det er relativt små forskjeller mellom 1997 og 2004. Det ser ut til at det har skjedd en relativ nedgang i andelen hotellovernattinger og en økning i andelen campingovernattinger. Vi må imidlertid i utgangspunktet anta at størsteparten av endringene ligger innenfor usikkerhetsmarginen ved slike utvalgsundersøkelser.

Dessverre lar det seg ikke enkelt gjøre å beregne slike tall for de enkelte fylkene separat. Vi vil konkludere med, ut fra de nasjonale tallene, at overnattingsstrukturen i 2004 i BTV-regionen ikke skiller seg vesentlig fra den fordelingen vi har beregnet for 1997.

Når det gjelder overnattingsstrukturen for nordmenn har vi lite tallmateriale å holde oss til. Resultater fra SSBs ferieundersøkelser er ikke helt sammenliknbare over tid og er for øvrig relativt grove.

Vi har dermed ikke holdepunkter for å kunne si om overnattingsstrukturen blant norske reisende har endret seg. Vi er nødt til å forutsette at den ikke er endret så mye at det får konsekvenser for det samlede turistkonsumet og dets fordeling på varer og tjenester. Poenget er nettopp at forbruksstrukturen er forskjellig fra overnattingskategori til overnattingskategori. Det skal likevel relativt store forskyvninger i overnattingsstrukturen til for at det skal gi vesentlige utslag i sammensetningen av det totale turistkonsumet.

Tabell 3. Andel utenlandske gjestedøgn i Norge for bil- og bussturister for årene 1997–2004 etter overnattingsmåte. Prosent.

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
I alt	100	100	100	100	100	100	100	100
Hotell, pensjonat o.l.	23	25	25	24	24	24	22	19
Camping på campingplass	29	27	26	26	23	25	27	31
Fri camping	7	9	9	8	7	7	6	8
Leid hytte	25	22	18	20	22	25	25	21
Egen eller lånt hytte	5	5	7	5	8	5	5	6
Slekt og venner	10	9	12	14	13	10	10	12
Annet	4	3	4	3	3	4	5	3

Kilde: TØI rapport 612/2002 og 753/2004

2.2 Beregning av hytteovernattinger

Data om hvor mye fritidshus brukes, og hvor mye hyttegjestenes forbruk i lokalområdene utgjør, er relativt spinkle og spriker dessuten en del. Vi har derfor vært nødt til å gjøre en del antakelser og forutsetninger om antallet gjestedøgn og døgnforbruk.

2.2.1 Antall overnattinger

I TØIs grunnlagsmateriale er det beregnet et gjestedøgnantall på 65 per fritidshus per år i Buskerud, 73 i Vestfold og 67 i Telemark. Beregningene er gjort på grunnlag av SSBs kvartalsvise ferieundersøkelser for 1997 og 1998 og TØIs gjesteundersøkelse blant utenlandske turister for årene 1998 og 1999 (se Dybedal 2002).

I Buskerudundersøkelsen (Velvin 2004) er det for 2002 beregnet ca 100 overnattingsdøgn i Rollag og Sigdal, og ca 140 i Hol kommune.

Hytteundersøkelsen i Vestfold 2003 (Andreassen 2004) ga som resultat et gjennomsnittlig antall bruksdøgn på 141 og i alt 256 overnattingsdøgn (Tjøme/Nøtterøy, Sandefjord og Larvik kommuner).

I Velvins undersøkelse fikk man en relativt høy svarprosent (58,9) og et respondenttall på 2210. I Vestfoldundersøkelsen var det en lav svarprosent (22 %) og 863 innsendte skjemaer.

Det må antas at det er store variasjoner i bruken av fritidshus. I totaltallet som oppgis som fritidshus i GAB-registeret er det sannsynligvis mange som er lite i bruk. Det er videre en rimelig sannsynlighet for at frafallet i spørreundersøkelser er størst blant dem som i liten grad bruker fritidshuset, det vil si at man med lav svarprosent lett kan overestimere gjennomsnittlig antall bruksdøgn for alle fritidshus. Vi vil av den grunn være forsiktige med å anvende tallene fra (de mest populære) hytteområdene i Vestfold, mens vi fester tilsvarende større lit til tallene for Buskerud. Når det gjelder TØIs undersøkelser, er bruksomfanget framkommet

ved å beregne nordmenns og utlendingers totale antall hytteovernattinger i hvert fylke og dividere dette med totalt antall fritidshus i hvert fylke. Med mindre hytteopphold er underrapportert i SSBs undersøkelser, skulle dette kunne være relativt pålitelige overnattingstall. Samtidig antar vi at hyttebruken i den norske befolkning har økt en del siden 1997-98.

På grunnlag av det foreliggende tallmateriale og de drøftinger som er gjort vedrørende disse, har vi laget anslag på hyttebruken i hver kommune, ved at vi har gruppert kommunene etter visse karakteristika og "gitt" hver kategori et plausibelt antall overnattinger per år (tabell 4). Det er klart at dette er en skjønnsmessig vurdering, og plasseringen av de enkelte kommunene kan sikkert diskuteres.

Tabell 4 Anslag på antall gjestedøgn per hytte 2004 etter kommune og kommunekarakteristika

	Karakteristikk	Kommuner	Ant. gj.d
1	Populære kystkommuner med høy hyttefaktor, nær store befolkningskonsentrasjoner	Larvik, Sandefjord, Tønsberg, Nøtterøy, Tjøme	150
2	Vinterresortkommuner med stort alpintilbud	Hol, Hemsedal	140
3	Populære kystkommuner med høy hyttefaktor, ikke helt nær store befolkningskonsentrasjoner	Bamble, Kragerø	120
4	Vinterresortkommuner med ganske variert tilbud	Krødsherad, Gol, Nes	120
5	Fjellområder med godt vintertilbud og/eller tilbud ellers	Ål, Sigdal, Flesberg, Rollag, Kongsberg, Nore og Uvdal, Bø, Vinje, Tinn	100
6	Kystkommuner med variert hyttetilbud, bynært og/eller dagsturavstand fra Oslo	Røyken, Hurum, Horten, Stokke, Holmestrand, Svelvik, Sande, Porsgrunn	100
7	Landkommuner i nærheten av gode fjelltilbud, + kommuner med "markahytter"	Ringerike, Hole, Flå, Skien, Siljan, Notodden, Hjartdal, Seljord,	80
8	Innlandskommuner ellers	Modum, Drammen, Øvre Eiker, Nedre Eiker, Lier, Lardal, Andebu, Hof, Re, Nome, Sauherad, Kviteseid, Nissedal, Fyresdal, Tokke	60

TØI-rapport 780/2005

På grunnlag av disse anslagene og antall fritidshus i hver kommune har vi beregnet følgende regional overnattingstall⁶:

Tabell 5 Antall overnattinger i fritidshus 2004 etter region. Buskerud.

Buskerud	Hallingdal	Numedal/ Kongsberg	Ringerike/Hol e	Drammensregione n	Midt- Buskeru d	Buskerud totalt
I alt	1750360	1008800	367520	473020	552220	4151920
nordmenn	1611496	928767	338363	435493	508410	3822529
utlendinger	138864	80033	29157	37527	43810	329391

TØI-rapport 780/2005

⁶ Regioninndelingen er beskrevet nærmere i neste kapittel.

Tabell 6 Antall overnattinger i fritidshus 2004 etter region. Vestfold.

Vestfold	Larvik, Lardal	Sandefjord	Kystregionen ellers	Nordre Vestfold	Vestfold totalt
Hytter i alt	654930	309900	657380	229900	1852110
nordmenn	616273	291608	618578	216330	1742790
utlendinger	38657	18292	38802	13570	109320

TØI-rapport 780/2005

Tabell 7 Antall overnattinger i fritidshus 2004 etter region. Telemark.

Telemark	Vinje og Tinn	Kragerø	Grenland	Midtøst- Telemark	Vest- Telemark	Telemark totalt
Hytter	566500	389760	466580	234660	529640	2187140
nordmenn	509108	350274	419311	210887	475982	1965562
utlendinger	57392	39486	47269	23773	53658	221578

TØI-rapport 780/2005

2.3 Fylkesvise og regionale overnattingstall for 2004

Med grunnlag i metoden beskrevet i kapittel 2.1, har vi beregnet antall overnattinger etter type overnatting for 2004, herunder all for nordmenn og utlendinger for henholdsvis ferie- og fritidsbetingede og yrkesbetingede reiser.

2.3.1 Buskerud

Regionene i Buskerud er definert som:

Hallingdal: Kommunene Hol, Ål, Gol, Hemsedal, Nes og Flå

Numedal/Kongsberg: Kongsberg, Flesberg, Rollag og Nore og Uvdal

Midt-Buskerud: Sigdal, Krødsherad og Modum

Drammensregionen: Øvre Eiker, Nedre Eiker, Drammen, Lier, Røyken, Hurum

Ringerike: Ringerike og Hole

I hotellstatistikken fra statistikknet.com er Flesberg og Modum lagt inn i Drammensregionen av anonymitetshensyn. I hotellovernattingstall for de respektive regioner er tall for disse kommunene derfor beregnet ut fra antall hoteller/senger i hver kommune. Når det gjelder campingovernattinger følger regioninndelingen i statistikknett.com regionene som ovenfor.

Tabell 8 Beregnet antall overnattinger 2004 etter type overnatting og region i Buskerud. Yrkesbetingede og ferie/fritidsbetingede reiser.

	Hallingdal	Numedal/ Kongsberg	Ringerike/ Hole	Drammens- regionen	Midt- Buskerud	Buskerud totalt
Hotell i alt	1172204	103525	110787	139316	35501	1561333
nordmenn	774109	80050	98265	117781	30020	1100224
ferie/fritid	686400	36531	28632	42287	20724	814573
yrke	87709	43518	69633	75494	9296	285651
utlendinger	398095	23476	12522	21535	5481	461109
ferie/fritid	352990	10713	3649	7732	3784	378867
yrke	45106	12762	8873	13804	1697	82242
Camping i alt	326253	46540	81225	166093	39740	659852
nordmenn	216355	39233	61949	138532	38437	494506
ferie/fritid	209237	37942	59911	133974	37172	478236
yrke	7118	1291	2038	4558	1265	16270
utlendinger	109898	7307	19276	27561	1303	165346
ferie/fritid	102502	6815	17979	25706	1216	154218
yrke	7396	492	1297	1855	88	11128
Slekt/venner i alt	66814	99955	111348	471834	61350	811301
nordmenn ferie	56588	84657	94307	399621	51961	687134
nordmenn yrke	198	296	330	1399	182	2405
utlendinger ferie	9756	14595	16259	68896	8958	118465
utlendinger yrke	272	406	453	1917	249	3297
Annet/uoppgitt i alt	10361	15501	17267	73170	9514	125813
nordmenn ferie	4637	6937	7728	32747	4258	56307
nordmenn yrke	117	175	194	824	107	1417
utlendinger ferie	2114	3163	3523	14928	1941	25669
utlendinger yrke	3493	5226	5822	24670	3208	42420
Hytter	1750360	1008800	367520	473020	552220	4151920
nordmenn	1611496	928767	338363	435493	508410	3822529
utlendinger	138864	80033	29157	37527	43810	329391
totalt antall overnattinger	3325993	1274321	688147	1323433	698326	7310219

TØI-rapport 780/2005

Tabell 9 Beregnet antall overnattinger 2004 etter region i Buskerud. Yrkesbetingede og ferie/fritidsbetingede reiser.

	Hallingdal	Numedal/ Kongsberg	Ringerike/ Hole	Drammens- regionen	Midt- Buskerud	Buskerud totalt
sum nordmenn	2663500	1140115	601136	1126396	633375	6164522
ferie	2575476	1096126	530978	1048679	623790	5875049
yrke	88024	43989	70158	77717	9585	289473
sum utlendinger	662493	134206	87011	197036	64951	1145697
ferie	613622	115811	71863	156645	59796	1017738
yrke	48870	18395	15148	40391	5154	127959
totalt	3325993	1274321	688147	1323433	698326	7310219

TØI-rapport 780/2005

2.3.2 Vestfold

Regionene i Vestfold er definert som:

Larvik/Lardal: Kommunene Larvik og Lardal

Sandefjord: Sandefjord kommune

Kystregionen ellers: Horten, Tønsberg, Andebu, Nøtterøy, Tjøme, Stokke

Nordre Vestfold: Svelvik, Sande, Holmestrand, Re, Hof

I hotellstatistikken fra SSB for Vestfold er Lardal lagt inn i en annen region av anonymitetshensyn (fordi tall for Larvik er offentlig tilgjengelige).

Hotellovernattingstall for de respektive regioner er korrigert for tall for Lardal ut fra antall hoteller/senger i kommunen. Når det gjelder campingovernattinger følger regioninndelingen fra SSB regionene som ovenfor.

Tabell 10 Beregnet antall overnattinger 2004 etter type overnatting og region i Vestfold. Yrkesbetingede og ferie/fritidsbetingede reiser.

Regioner	Larvik/ Lardal	Sandefjor d	Kystregione n ellers	Nordre Vestfold	Vestfold totalt
Hotell i alt	53874	115582	210896	11165	391518
nordmenn	42895	94300	186196	9989	333379
ferie/fritid	17801	36588	62562	1269	117741
yrke	25094	57712	123634	8720	215638
utlendinger	10979	21283	24701	1176	58139
ferie/fritid	4556	8258	8299	149	21263
yrke	6423	13025	16401	1027	36876
camping i alt	381960	108675	130940	33408	654983
nordmenn	372621	104067	116181	29006	621875
ferie/fritid	370381	103441	115482	28832	618136
yrke	2240	626	699	174	3739
utlendinger	9339	4608	14759	4402	33108
ferie/fritid	9135	4507	14437	4306	32384
yrke	204	101	323	96	724
Slekt/venner	193623	182981	447882	155234	979720
nordmenn ferie	158713	149990	367130	127246	803079
nordmenn yrke	2692	2544	6228	2159	13623
utlendinger ferie	31566	29831	73017	25307	159721
utlendinger yrke	652	616	1507	522	3297
Annet/uoppgitt	44302	41867	102478	35518	224165
nordmenn ferie	35695	33733	82568	28618	180613
nordmenn yrke	1647	1557	3811	1321	8336
utlendinger ferie	5799	5481	13415	4649	29344
utlendinger yrke	1160	1097	2684	930	5872
Hytter	654930	309900	657380	229900	1852110
nordmenn	616273	291608	618578	216330	1742790
utlendinger	38657	18292	38802	13570	109320
totalt antall overnattinger	1328689	759005	1549576	465225	4102496

TØI-rapport 780/2005

Tabell 11 Beregnet antall overnattinger 2004 etter region i Vestfold. Yrkesbetingede og ferie/fritidsbetingede reiser.

	Larvik/ Lardal	Sandefjord	Kystregione n ellers	Nordre vestfold	Vestfold totalt
sum nordmenn	1230536	677799	1380691	414667	3703695
ferie	1198863	615361	1246320	402293	3462358
yrke	31674	62439	134371	12374	241337
sum utlendinger	98153	81206	168885	50558	398801
ferie	89713	66368	147970	47982	352032
yrke	8439	14838	20916	2576	46769
totalt	1328689	759005	1549576	465225	4102496

TØI-rapport 780/2005

2.3.3 Telemark

Regionene i Telemark er definert som:

Fjell: Vinje og Tinn

Midt/øst: Notodden, Bø, Sauherad, Nome

Vest: Hjartdal, Drangedal, Tokke, Kviteseid, Fyresdal, Nissedal, Seljord

Grenland: Skien, Porsgrunn, Bamble, Siljan

Kragerø: Kragerø kommune

I hotellstatistikken fra statistikknett.com er Kragerø lagt sammen med Grenland i av anonymitetshensyn. Videre er Hjartdal regnet inn i Midt/Øst-regionen. Hotellovernattingstallene for de respektive regioner er korrigert for dette ved at det er beregnet overnattingstall for Kragerø og Hjartdal ut fra antall hoteller/senger i kommunene. Når det gjelder campingovernattinger følger regioninndelingen i statistikknett.com regionene som ovenfor.

Tabell 12 Beregnet antall overnattinger 2004 etter type overnatting og region i Telemark. Yrkesbetingede og ferie/fritidsbetingede reiser.

	Vinje og Tinn	Kragerø	Grenland	Midt/øst- Telemark	Vest- Telemark	Telemark total
Hotell i alt	203261	39586	158346	129740	177432	708365
nordmenn	125285	34857	139430	112988	103559	516119
ferie/fritid	114545	18408	73633	77635	88567	372788
yrke	10740	16449	65797	35353	14992	143331
utlendinger	77976	4729	18916	16752	73873	192246
ferie/fritid	71292	4324	9989	11511	63179	160294
yrke	6684	405	8926	5242	10694	31952
Camping i alt	121128	33194	38649	198118	115375	506464
nordmenn	50374	30273	33326	178046	84346	376365
ferie/fritid	50197	30166	33209	177419	84049	375041
yrke	177	107	117	627	297	1324
utlendinger	70754	2921	5323	20072	31029	130099
ferie/fritid	68543	2830	5156	19445	30059	126033
yrke	2211	91	166	627	970	4066
Slekt/venner i alt	56871	59151	560783	159513	92605	928923
nordmenn ferie	43258	44992	426552	121331	70439	706572
nordmenn yrke	781	812	7703	2191	1272	12759
utlendinger ferie	12192	12681	120220	34196	19853	199141
utlendinger yrke	640	665	6309	1795	1042	10451
Annet/uoppgitt i alt	13724	14274	135327	38493	22347	224165
nordmenn ferie	11058	11501	109035	31015	18005	180613
nordmenn yrke	510	531	5032	1431	831	8336
utlendinger ferie	1797	1869	17715	5039	2925	29344
utlendinger yrke	359	374	3545	1008	585	5872
Hytter	566500	389760	466580	234660	529640	2187140
nordmenn	509108	350274	419311	210887	475982	1965562
utlendinger	57392	39486	47269	23773	53658	221578
totalt antall overnattinger	961484	535966	1359684	760525	937399	4555057

TØI-rapport 780/2005

Tabell 13 Beregnet antall overnattinger 2004 etter region i Telemark. Yrkesbetingede og ferie/fritidsbetingede reiser.

	Vinje og Tinn	Kragerø	Grenland	Midt/øst- Telemark	Vest- Telemark	Telemark
sum nordmenn	740374	473241	1140388	657889	754434	3766326
ferie	728165	455342	1061739	618287	737043	3600576
yrke	12209	17899	78649	39602	17391	165750
sum utlendinger	221110	62725	219296	102636	182965	788731
ferie	211215	61189	200349	93964	169674	736390
yrke	9895	1536	18947	8672	13291	52341
totalt	961484	535966	1359684	760525	937399	4555057

TØI-rapport 780/2005

3 Etablering av produktfordelte konsumtall for 2004

3.1 Forutsetninger som er lagt til grunn

I SSBs fylkesvise satellittregnskap for 1997 er turistenes konsum fordelt fylkesvis for henholdsvis reiselivsrelaterte produkter (overnatting, servering, transport etc) og andre produkter (matvarer, klær og skotøy, etc.) for de fire hovedkategorier av turister (nordmenn/utlendinger, ferie/yrke).

Fra forrige kapittel har vi oppgaver over fordeling av overnattinger etter overnattingsform.

Beregning av nye konsumtall for 2004 er gjort ved å oppjustere forbrukstall for hver overnattingsgruppe, for fritids- og yrkesreiser og for nordmenn/utlendinger med konsumprisindeksen. Vi må i utgangspunktet anta at forbruksmønsteret (fordeling av forbruk på ulike varer og tjenester) er den samme i 2004 som i basisåret 1997. Vi har imidlertid tilgang på nyere (men relativt enkle) forbruksdata fra TØIs gjesteundersøkelse 2002 (utenlandske turister), som er brukt til kontroll av foreliggende forbruksdata (Jacobsen, Rideng, Grue og Haukeland 2003).

Totalt turistkonsum ble beregnet ved å multiplisere overnattingstall for ulike turistkategorier med forbrukstall per gjestedøgn for de ulike kategoriene. I de totale konsumtallene er i første omgang hyttegjesters forbruk trukket ut. Disse er i senere tabeller erstattet med nye beregninger fra hytteanalysen.

3.2 Forbruksutgifter

Grunnlagsmaterialet skriver seg fra SSBs fylkesvise satellittregnskap (Brændvang og Sørensen 2002), som igjen bygger på TØIs forbruksundersøkelser blant turister i 1995 (Haukeland og Grue 1996) og de fylkesvise nasjonalregnskap. TØIs beregninger for utenlandske turister i Norge sommersesongen 2002 viser et totalforbruk per gjestedøgn på 761 kroner for hele landet sett under ett. Justert for prisstigning utgjør gjennomsnittskonsumet (for ferie- og fritidsreisende) i følge 1995-undersøkelsen ca 700 kr per døgn per norsk turist, og ca 775 kr per døgn per utenlandsk turist.

Disse tallene er ikke direkte sammenliknbare, men gir likevel en pekepinn om at det virkelige totalforbruket sannsynligvis ikke er vesentlig forskjellig fra det vi har beregnet ved å indeksregulere 1997-tall.

3.3 Resultater eksklusive hytteturisme

3.3.1 Fylkesnivå

I tabell 14 presenteres fylkesvise tall for turistkonsumet for hver av de fire kategorier turister. Vi skiller her kun mellom reiselivsprodukter og andre produkter.

Tabell 14 Fire turistkategoriers konsum av varer og tjenester 2004, fordelt på turistrelaterte produkter og andre produkter. Eksklusive turisme i private hytter. Millioner kroner.

Buskerud	utlendinger		nordmenn		sum
	ferie	yrke	ferie	Yrke	
reiselivsprodukter	360,6	161,4	1484,8	219,8	2226,6
andre produkter	333,5	103,6	1509,0	0,0	1946,1
totalt	694,1	265,0	2993,8	219,8	4172,7
Vestfold					
reiselivsprodukter	166,1	213,3	836,4	401,8	1617,7
andre produkter	100,7	28,3	957,9	0,0	1086,9
totalt	266,8	241,6	1794,3	401,8	2704,6
Telemark					
reiselivsprodukter	180,5	71,9	851,5	139,7	1243,6
andre produkter	218,3	41,7	911,3	0,0	1171,2
totalt	398,7	113,6	1762,8	139,7	2414,8

TØI-rapport 780/2005

Når det gjelder konsumets fordeling på ti ulike varegrupper, presenterer vi denne fordelingen på fylkesnivå kun for alle turister samlet. Årsaken er at den statistiske usikkerhet i tallmaterialet i satellittregnskapene, samt i fordelingen av konsum på de fire turistkategoriene, er såpass stor at SSB ikke vil gå god for tall som er brutt ned på både turistkategorier og varegruppe (i alt $4 \times 10 = 40$ kategorier).

Tallene i tabell 15 er beregnet på følgende måte: Vi tar utgangspunkt i det beregnede totalkonsumet for 2004 (summen av konsumet til de fire turistkategoriene, se tabell 14). Siden vi har antatt uendret konsumadferd fra 1997 til 2004, kan vi nå anvende samme fordeling på de 10 varegruppene som i 1997.

Dette innebærer likevel en viss forenkling. Vi har jo i beregningene tatt hensyn til at fordelingen på nordmenn og utlendinger, samt fordelingen på yrkesbetingede reiser og ferie/fritidsbetingede reiser er noe endret fra 1997 til 2004. Siden nordmenn og utlendinger (og fritidsreisende og yrkesreisende) har litt ulik fordeling av sitt turistkonsum på varer og tjenester i Norge, innebærer denne tilnærmingen en viss, men absolutt ikke avgjørende unøyaktighet.

Tabell 15 Samlet turistkonsum 2004, fordelt på 10 ulike vare- og tjenestegrupper. Eksklusive turisme i private hytter. Millioner kroner.

	Overnatting	Servering	Passasjer-transport	Reisebyrå/ turoperatører, bilutleie	Museer, turist- relaterte sports- aktiviteter, etc.	Reiselivs- produkter i alt	
Buskerud	833,2	702,7	451,5	75,3	115,4	2178,0	
Vestfold	334,8	384,2	680,6	64,4	67,7	1531,7	
Telemark	385,9	408,3	288,8	43,0	75,4	1201,3	
	Matvarer, drikkevarer og tobakk	Klær og skotøy	Suvenirer, kart m.v.	Transportutgifter ellers	Andre varer og tjenester	Turistkonsum ellers, i alt	Totalt turist- konsum
Buskerud	545,6	129,7	62,3	501,6	755,5	1994,7	4172,7
Vestfold	349,6	83,3	29,9	263,6	446,6	1172,9	2704,6
Telemark	347,8	82,7	38,0	312,1	432,9	1213,5	2414,8

TØI-rapport 780/2005

I alle fylkene utgjør overnatting, servering og kolonialvarer samt ”andre varer og tjenester” de største postene. Det konsumeres nesten like mye av andre varer og tjenester som det som er klassifisert som reiselivsprodukter. Passasjertransport utgjør en svært stor andel av samlet reiselivskonsum for alle fylker. Dette gjelder også posten ”transportutgifter ellers”, som omfatter blant annet kostnader til eget kjøretøy (bensin, verkstedtjenester etc.). Det at disse postene er så store, henger sammen med at for store andeler av turistene er døgnforbruket totalt lavt (campingturister, besøk hos slekt og venner etc), slik at transportutgiftene blir relativt høye.

Det at posten ”passasjertransport” er spesielt stor i Vestfold skyldes at tallene omfatter utgifter til flytransport og til internasjonal ferjetransport. Dette gjelder altså ikke totalomsetningen på Torp og i fergerutene på Larvik og Sandefjord, men den delen som er betalt av turister på besøk i Norge som benytter ferge eller fly via Vestfold. Det prinsipp som Statistisk sentralbyrå legger til grunn er at halvparten av utgiften regnes som forbruk i det fylket der den flyplassen turisten anvender ligger. Slik gjøres det i (blant annet) SSBs fylkesvise nasjonalregnskap, og dermed også i de fylkesvise satellittregnskap for reiseliv.

3.3.2 Regionalt nivå

Tallene her er framkommet ved å fordele de fylkesvise konsumtallene (eksklusive hytteturisters konsum) etter antallet overnattinger i hver region. Det er således ikke tatt hensyn til at sammensetningen av overnattinger etter overnattingsmåte – og dermed også konsumets størrelse og fordeling på varer og tjenester – varierer fra region til region.

Et viktig unntak er at transporttjenester i Vestfold. En stor del av disse er knyttet til ferger (Larvik og Sandefjord) og flytrafikk (Sandefjord). Vi har derfor valgt et litt annet fordelingsprinsipp her: De delene av transporttjenester som gjelder fly er trukket ut og lagt til regionen Sandefjord. Likeledes er produksjon av fergetjenester trukket ut og fordelt på regionene Sandefjord og Larvik/Lardal.

I tabell 16-18 vises de regionale turistforbrukstallene utenom det hyttebesøkende bruker.

Tabell 16 Fire turistkategoriers konsum av varer og tjenester 2004, fordelt på turistrelaterte produkter og andre produkter. Eksklusive turisme i private hytter. Regioner i Buskerud. Millioner kroner.

Buskerud	mill kr 2004	Utlendinger		Nordmenn		sum
		ferie	yrke	ferie	yrke	
Hallingdal	reiselivsprodukter	248,9	65,3	697,7	68,4	1080,3
	andre produkter	230,1	41,9	709,1	0,0	981,1
	totalt	479,0	107,2	1406,8	68,4	2061,4
Numedal/ Kongsberg	reiselivsprodukter	18,8	21,9	121,1	32,6	194,4
	andre produkter	17,4	14,1	123,1	0,0	154,5
	totalt	36,2	36,0	244,2	32,6	348,9
Ringerike/Hole	reiselivsprodukter	22,0	19,1	139,0	51,9	232,0
	andre produkter	20,4	12,2	141,2	0,0	173,9
	totalt	42,4	31,3	280,2	51,9	405,9
Drammens- regionen	reiselivsprodukter	62,4	49,0	443,8	59,1	614,4
	andre produkter	57,7	31,5	451,0	0,0	540,2
	totalt	120,2	80,5	894,8	59,1	1154,7
Midt-Buskerud	reiselivsprodukter	8,5	6,1	83,2	7,8	105,6
	andre produkter	7,8	3,9	84,6	0,0	96,3
	totalt	16,3	10,0	167,8	7,8	201,9
sum	reiselivsprodukter	360,6	161,4	1484,8	219,8	2226,6
	andre produkter	333,5	103,6	1509,0	0,0	1946,1
	totalt	694,1	265,0	2993,8	219,8	4172,7

TØI-rapport 780/2005

Tabell 17 Fire turistkategoriers konsum av varer og tjenester 2004, fordelt på turistrelaterte produkter og andre produkter. Eksklusive turisme i private hytter. Regioner i Vestfold. Millioner kroner.

Vestfold	mill kr 2004	Utlendinger		Nordmenn		sum
		ferie	yrke	ferie	yrke	
Larvik/Lardal	reiselivsprodukter	34,9	38,5	283,4	52,7	409,6
	andre produkter	21,2	5,1	324,5	0,0	350,8
	totalt	56,1	43,6	607,9	52,7	760,4
Sandefjord	reiselivsprodukter	32,9	67,7	157,5	104,0	362,0
	andre produkter	19,9	9,0	180,3	0,0	209,3
	totalt	52,9	76,6	337,8	104,0	571,3
Kystregionen ellers	reiselivsprodukter	74,7	95,4	305,3	223,7	699,2
	andre produkter	45,3	12,7	349,7	0,0	407,6
	totalt	120,0	108,0	655,0	223,7	1106,8
Nord-Vestfold	reiselivsprodukter	23,6	11,7	90,5	20,6	146,4
	andre produkter	14,3	1,6	103,6	0,0	119,4
	totalt	37,8	13,3	194,0	20,6	265,8
sum	reiselivsprodukter	166,1	213,3	836,7	401,0	1617,1
	andre produkter	100,7	28,3	958,1	0,0	1087,1
	totalt	266,8	241,6	1794,8	401,0	2704,3

TØI-rapport 780/2005

Tabell 18 Fire turistkategoriers konsum av varer og tjenester 2004, fordelt på turistrelaterte produkter og andre produkter. Eksklusive turisme i private hytter. Regioner i Telemark. Millioner kroner.

Telemark	mill kr 2004	Utlendinger		Nordmenn		sum
		ferie	yrke	ferie	yrke	
Grenland	reiselivsprodukter	53,7	26,0	334,6	66,3	480,5
	andre produkter	64,9	15,1	358,1	0,0	438,1
	totalt	118,6	41,1	692,6	66,3	918,6
Kragerø	reiselivsprodukter	7,6	2,1	54,7	15,1	79,5
	andre produkter	9,2	1,2	58,6	0,0	69,0
	totalt	16,8	3,3	113,3	15,1	148,5
Midt/øst- Telemark	reiselivsprodukter	24,6	11,9	212,2	33,4	282,1
	andre produkter	29,8	6,9	227,1	0,0	263,7
	totalt	54,4	18,8	439,2	33,4	545,8
Vest-Telemark	reiselivsprodukter	40,7	18,3	136,0	14,7	209,5
	andre produkter	49,2	10,6	145,5	0,0	205,3
	totalt	89,9	28,8	281,5	14,7	414,8
Vinje og Tinn	reiselivsprodukter	53,9	13,6	114,1	10,3	191,9
	andre produkter	65,2	7,9	122,1	0,0	195,2
	totalt	119,1	21,5	236,2	10,3	387,1
Telemark	reiselivsprodukter	180,5	71,9	851,5	139,7	1243,6
	andre produkter	218,3	41,7	911,3	0,0	1171,2
	totalt	398,7	113,6	1762,8	139,7	2414,8

TØI-rapport 780/2005

3.4 Beregning av hyttebrukeres forbruk

3.4.1 Kildegrunnlag

Satellittregnskapet for reiseliv bygger blant annet på intervjuundersøkelser blant turister på ulike steder i Norge hvor man spurte om forbruket siste døgn og antall døgn reisen i Norge skulle vare (Haukeland og Grue 1996). Dette ga nokså høye anslag sammenliknet med dem man finner hos Velvin (Sigdal, Rollag og Hol). Anslagene fra Andreassen (Vestfold) ligger lavere enn TØIs, men klart høyere enn Velvins resultater (se tabellen nedenfor).

Tabell 19 Forbrukstall i 2004-priser fra ulike undersøkelser. Kr per døgn.

forbrukssted	SSB satellittregnskap		Velvin				Andreassen	
	uspesifisert		hyttekommune				Vestfold fylke	hyttekommune
analyseområde	nordmenn	utlendinger	Buskerud	Rollag	Sigdal	Hol		
pr døgn i Norge	341	332	46	28	31	72	194	136
Servering	76	41	5	2	3	6	15	11
Transport, bensin, verksted	67	88	4	3	3	5	23	16
Varekjøp	148	87	30	20	21	48	131	92
Aktiviteter	38	23	5	2	3	10	8	6
Andre utgifter	12	13	2	1	1	3	17	12
Faste utgifter per hytte per år			2734	2911	2591	2699		
Sum bruksbetinget forbruk per hytte pr år			5951	2928	3319	11607		
Diverse varer og tjenester (brensel, utstyr, vedlikehold, møbler etc)			4850	3005	3076	8472		
Sum utgifter per hytte per år			13535	8844	8986	22778		

TØI-rapport 780/2005

Noe av forskjellene skyldes at tallene fra Velvin (hyttekommunen) og Andreassen (hyttekommunen og fylket) begrenser seg til stedsspesifikt forbruk, det vil si hva som er kjøpt lokalt. Dermed fanger man ikke opp for eksempel underveisinnkjøp (matvarer, bensin, måltider etc), som *kan* være foretatt i fylket eller regionen. TØIs undersøkelse setter ikke denne begrensningen, fordi man i utgangspunktet ikke var ute etter å stedsbestemme turistenes forbruk annet enn innenfor Norges grenser. Videre kontakter Velvin og Andreassen hytteeiere gjennom postalundersøkelse. I TØIs undersøkelse fra 1995 ble det foretatt intervjuer i områder utenom hyttene (vanligvis i byer/tettsteder). Man fanger dermed i større grad opp personer som er i ferd med å bruke penger akkurat den dagen og antar at dette gjelder alle hyttebesøkende. Besøksdøgn hvor man i liten grad beveger seg utenfor hytteområdet medfører sannsynligvis et temmelig lavt forbruk. Et annet forhold er hva turistenes faktisk husker av forbruk siste ferietur, siste helgetur osv. I postalundersøkelsene kan man lett overse enkelte utgifter, mens ved stedutgifter er forbruket "ferskt".

Velvins tall (som oppgitt i tabellen) omfatter kun innkjøp i hyttekommunen. Andelen innkjøp som foretas i hyttekommunen varierer mye fra kommune til

kommune, fra varetype til varetype, og også etter om det er ferietur, helgetur, sommer eller vinter osv. (tabell 20).

Tabell 20 Andel innkjøp i hyttekommune etter type tur og type vare/tjeneste. 2004-priser

	Rollag	Sigdal	Hol
<u>Matvarer/Dagligvarer</u>			
Lengre ferieopphold sommerhalvåret	54 %	52 %	65 %
Helgeopphold sommerhalvåret	25 %	28 %	47 %
Lengre ferieopphold vinterhalvåret	40 %	46 %	59 %
Helgeopphold vinterhalvåret	20 %	27 %	45 %
Diverse varer og tjenester (brensel, utstyr, vedlikehold, møbler etc)	58 %	68 %	89 %

Kilde: Velvin 2004

Man merker seg for øvrig at døgnkonsumet og kommunens andel er relativt mye høyere i Hol enn i Sigdal og Rollag, noe som dels har med områdetypen og tilbudet på stedet å gjøre.

Ut fra utgiftsbildet hos Velvin (i tabell 19), kan vi beregne at totalt forbruk (inkludert vedlikeholdstjenester, men ikke utgifter til utvidelser/oppgradering) utgjør ca 90 kr per gjestedøgn i Rollag og Sigdal, og ca 160 kr per gjestedøgn i Hol kommune. Snittet for disse tre kommunene, som også kan regnes som et anslag på gjennomsnittet for Buskerud, utgjør ca 110 kr per gjestedøgn.

Velvin og Andreassen har også kartlagt andre typer utgifter, Velvins resultater er oppgitt i tabellen. I tillegg er det beregnet utgifter til ominnredning og tilbygg. Kommunale avgifter ser ikke ut til å være spesifisert i undersøkelsen. Andreassen har ikke oppgitt slike utgifter, men har noen (ikke fullstendige) data om faste utgifter (strøm, festeavgift, parkering).

3.4.2 Framgangsmåte for beregning av hyttegjesters forbruk

Innlandskommuner

Når det gjelder hytter i innlandet har vi valgt følgende framgangsmåte, hvor vi anvender Velvins tall:

1. Regne ut totalforbruk per gjestedøgn utenom hyttekommune
2. Fordele dette på
 - antatt innkjøp i kommunen og i regionen
 - antatt innkjøp i fylket
 - antatt innkjøp utenfor fylket (medbrakte varer, bosatte utenfor fylket)

Dette gir oss følgende tall:

Tabell 21 Beregnet forbruk per gjestedøgn i hyttekommune, region og fylke. Eksklusive varer og –tjenester knyttet til tilbygg/oppgradering

	Rollag		Sigdal		Hol	
	antatt andel	Kr per gj. døgn	antatt andel	Kr per gj. døgn	antatt andel	Kr per gj. døgn
Totalt bruksbetinget forbruk		70		76		82
Herav lokalt ⁷	0,42	29	0,45	34	0,60	82
Herav i regionen	0,60	42	0,60	46	0,70	95
Herav i fylket	0,80	56	0,80	61	0,80	109
Total innkjøp diverse varer		30		32		60
Herav i hyttekommunen	0,58	17	0,68	22	0,89	53
Herav i regionen	0,70	21	0,75	24	0,92	55
Herav i fylket	0,85	26	0,85	27	0,95	57
faste utgifter	1,00	29	1,00	27	1,00	19
sum kommune		76		82		154
sum region		92		96		169
sum fylke		110		115		185

TØI-rapport 780/2005

Neste skritt må være å tilordne et forbruk til hver enkelt kommune etter som de er en ”Rollag”, en ”Sigdal” eller en ”Hol”-kommune, og deretter summere regionalt forbruk og forbruk i fylket.

Kystkommuner

Når det gjelder hyttekommunene og regionene i typiske kystområder velger vi å anvende tall fra Vestfoldundersøkelsen. Tallene herfra angir forbruk i fylket og i hyttekommunen (ca 70 % av forbruket i fylket). Vi vil her stipulere en regional andel på 90 % av forbruket i fylket, og ser bort fra forbruk utenom fylket. Det vil si at vi anvender et forbruksanslag på 194 kroner foretatt i fylket (se tabell 19, nest siste kolonne), og herav 175 kroner (90 %) foretatt i regionen . Med antall gjestedøgn som fordelingsnøkkel får vi videre beregnet konsumtall for henholdsvis utlendinger og nordmenn. Vi foretar videre den forenkling at all overnatting på private hytter er ferie- og fritidsmotivert trafikk.

⁷ Beregnet av Velvin

3.4.3 Konsumtall for hytteturister

Resultatene av de beregningsmåtene som er beskrevet i avsnittene foran er vist i tabell 22.

Tabell 22 Regionale og fylkesvise forbrukstall, hytteturisme. Mill. kr 2004. Buskerud, Vestfold og Telemark.

	Forbruk i overnattingsregionen			Forbruk i andre regioner enn overnattingsregionen			Forbruk i fylket		
	Nord-menn	Utlendinger	sum	Nord-menn	Utlendinger	sum	Nord-menn	Utlendinger	sum
Ringerike/Hole	32,2	2,8	34,9	6,3	0,5	6,9	38,5	3,3	41,8
Hallingdal	230,2	19,8	250,0	27,5	2,4	29,9	257,7	22,2	279,9
Midt-Buskerud	48,7	4,2	52,9	9,6	0,8	10,4	58,3	5,0	63,3
Drammensregionen	43,7	3,8	47,4	8,1	0,7	8,8	51,8	4,5	56,2
Numedal/Kongsberg	100,5	8,7	109,1	16,3	1,4	17,8	116,8	10,1	126,9
Sum Buskerud	455,2	39,2	494,4	67,9	5,9	73,8	523,1	45,1	568,2
									0,0
Larvik/Lardal	105,9	6,6	112,6	11,7	0,8	12,4	117,6	7,4	125,0
Sandefjord	51,0	3,2	54,2	5,6	0,3	5,9	56,6	3,5	60,1
Kystregionen ellers	106,9	6,7	113,6	11,7	0,7	12,5	118,6	7,4	126,1
Nord-Vestfold	34,8	2,2	37,0	4,1	0,2	4,3	38,9	2,4	41,3
Sum Vestfold	298,7	18,7	317,4	33	2,1	35,1	331,7	20,8	352,5
Grenland	71,1	8,0	79,1	7,4	0,9	8,3	78,5	8,9	87,4
Kragerø	61,3	6,9	68,2	6,7	0,8	7,4	68,0	7,7	75,6
Midt/øst-Telemark	26,5	3,0	29,5	3,7	0,4	4,1	30,2	3,4	33,6
Vest-Telemark	44,3	5,0	49,3	8,7	1	9,7	53,0	6,0	59,0
Vinje og Tinn	48,9	5,5	54,4	9,6	1,1	10,7	58,5	6,6	65,1
Sum Telemark	252,1	28,4	280,5	36,1	4,1	40,2	288,2	32,5	320,7

TØI-rapport 780/2005

3.5 Totale konsumtall

3.5.1 Fylkesnivå

Når vi nå legger tall for hytteturisme sammen med de øvrige fylkesvise konsumtall, får vi følgende tall:

Tabell 23 Turisters konsum av varer og tjenester 2004, fordelt på hytteturister og andre. Fylker. Millioner kroner.

Buskerud	utlendinger		nordmenn		sum
	ferie	yrke	ferie	yrke	
Turister på private hytter	45,1		523,1		568,2
Andre turister	694,1	265,0	2993,8	219,8	4172,7
totalt	739,2	265	3516,9	219,8	4740,9
Vestfold					
Turister på private hytter	20,8		331,7		352,5
Andre turister	266,8	241,6	1794,3	401,8	2704,6
totalt	287,6	241,6	2126	401,8	3057,1
Telemark					
Turister på private hytter	32,5		288,2		320,7
Andre turister	398,7	113,6	1762,8	139,7	2414,8
totalt	431,2	113,6	2051	139,7	2735,5

TØI-rapport 780/2005

Vi har her lagt alle besøkende i private fritidshus inn som ferie/fritidsreisende.

Vi kan her ikke fordele det totale fylkesvise konsumet på de 10 vare- og tjenestegruppene, siden vi ikke har tilstrekkelig informasjon om hvordan hyttekonsumet fordeler seg på disse kategoriene.

3.5.2 Regionnivå

I de neste tabellene har vi lagt til hyttekonsumtallene fra de foregående beregningene. Vi har her lagt inn kun det som de som overnatter i regionen bruker i regionen. Resten, det som kjøpes i andre regioner i fylket enn overnattingsregionen, er kun med i fylkestallene.

Fordelingen av hyttegjesters konsum på reiselivsprodukter og andre produkter er gjort ut fra Velvins tall og tallene fra Vestfoldundersøkelsen. Et gjennomsnittsestimat her er 20 prosent reiselivsprodukter (servering, aktiviteter, transport) og 80 prosent andre produkter (vesentlig varehandel og ulike tjenester).

Tabell 24 Fire turistkategoriers konsum av varer og tjenester 2004, fordelt på turistrelaterte produkter og andre produkter. Inklusive turisme i private hytter. Regioner i Buskerud. Millioner kroner.

Buskerud	mill kr 2004	Utlendinger		Nordmenn		sum
		ferie	yrke	ferie	yrke	
Hallingdal	reiselivsprodukter	252,9	65,3	743,7	68,4	1130,3
	andre produkter	245,9	41,9	893,3	0	1181,1
	totalt	498,8	107,2	1637,0	68,4	2311,4
Numedal/ Kongsberg	reiselivsprodukter	20,5	21,9	141,2	32,6	216,2
	andre produkter	24,4	14,1	203,5		242,0
	totalt	44,9	36	344,7	32,6	458,2
Ringerike/Hole	reiselivsprodukter	22,6	19,1	145,4	51,9	239,0
	andre produkter	22,6	12,2	167,0	0	201,8
	totalt	45,2	31,3	312,4	51,9	440,8
Drammens- regionen	reiselivsprodukter	63,2	49	452,5	59,1	623,8
	andre produkter	60,7	31,5	486,0	0	578,2
	totalt	123,9	80,5	938,5	59,1	1202,0
Midt-Buskerud	reiselivsprodukter	9,3	6,1	92,9	7,8	116,2
	andre produkter	11,2	3,9	123,6	0	138,6
	totalt	20,5	10	216,5	7,8	254,8
sum	reiselivsprodukter	368,5	161,4	1575,9	219,8	2325,5
	andre produkter	364,8	103,6	1873,2	0	2341,7
	totalt	733,3	265	3449,1	219,8	4667,2

TØI-rapport 780/2005

Tabell 25 Fire turistkategoriers konsum av varer og tjenester 2004, fordelt på turistrelaterte produkter og andre produkter. Inklusive turisme i private hytter. Regioner i Vestfold. Millioner kroner.

Vestfold	mill kr 2004	Utlendinger		Nordmenn		sum
		ferie	yrke	Ferie	yrke	
Larvik/Lardal	reiselivsprodukter	66,2	38,5	313,2	52,7	470,6
	andre produkter	26,5	5,1	409,2	0,0	440,8
	totalt	92,7	43,6	722,4	52,7	911,4
Sandefjord	reiselivsprodukter	69,3	82,7	257,7	144,0	553,7
	andre produkter	22,5	9,0	221,1	0,0	252,6
	totalt	91,8	76,6	478,8	104,0	751,2
Kystregionen ellers	reiselivsprodukter	23,2	83,4	246,7	191,7	545,0
	andre produkter	50,7	12,7	435,2	0,0	498,6
	totalt	73,9	108,0	681,9	223,7	1087,5
Nord-Vestfold	reiselivsprodukter	11,1	8,7	78,9	12,6	111,3
	andre produkter	16,1	1,6	131,4	0,0	149,1
	totalt	27,2	13,3	210,3	20,6	271,4
sum	reiselivsprodukter	169,8	213,3	896,4	401,0	1680,6
	andre produkter	115,7	28,3	1197,1	0,0	1341,0
	totalt	285,5	241,6	2093,5	401,0	3021,6

TØI-rapport 780/2005

Tabell 26 Fire turistkategoriers konsum av varer og tjenester 2004, fordelt på turistrelaterte produkter og andre produkter. Inklusive turisme i private hytter. Regioner i Telemark. Millioner kroner.

Telemark	mill kr 2004	Utlendinger		Nordmenn		sum
		ferie	yrke	ferie	yrke	
Grenland	reiselivsprodukter	55,3	26	348,8	66,3	496,42
	andre produkter	71,3	15,1	415,0	0	501,38
	totalt	126,6	41,1	763,8	66,3	997,8
Kragereø	reiselivsprodukter	9,0	2,1	67,0	15,1	93,14
	andre produkter	14,7	1,2	107,6	0	123,56
	totalt	23,7	3,3	174,6	15,1	216,7
Midt/øst- Telemark	reiselivsprodukter	25,2	11,9	217,5	33,4	288
	andre produkter	32,2	6,9	248,3	0	287,4
	totalt	57,4	18,8	465,8	33,4	575,4
Vest-Telemark	reiselivsprodukter	41,7	18,3	144,9	14,7	219,56
	andre produkter	53,2	10,6	180,9	0	244,74
	totalt	94,9	28,8	325,8	14,7	464,2
Vinje og Tinn	reiselivsprodukter	55,0	13,6	123,9	10,3	202,78
	andre produkter	69,6	7,9	161,2	0	238,72
	totalt	124,6	21,5	285,1	10,3	441,5
Telemark	reiselivsprodukter	186,2	71,9	901,9	139,7	1299,7
	andre produkter	241,0	41,7	1113,0	0	1395,7
	totalt	427,2	113,6	2014,9	139,7	2695,4

TØI-rapport 780/2005

4 Beregning av direkte og indirekte virkninger

4.1 Kort om direkte og indirekte virkninger

4.1.1 Direkte virkninger

De beregnede konsumtallene fra foregående kapittel omregnes til direkte virkninger ved fordele verdien av turistenes *konsum* av ulike kategorier varer og tjenester som *produksjon* i ulike næringer. Dette anvendes som input i PANDA-modellen for å beregne de indirekte virkningene. Samlet resultat er produksjonsverdien av det turistenes forbruk direkte og indirekte genererer av etterspørsel i hvert fylke og region etter varer og tjenester.

De indirekte virkningene beregnes som den tilleggsetterspørsel de direkte virkningene skaper i form av leveranser og anvendelse av opptjente lønns- og eierinntekter.

Når det gjelder de indirekte virkningene, har vi på regionnivå valgt å presentere disse i form av en virkningsmultiplikator samlet for alle næringer. Dette henger blant annet sammen med nøyaktigheten i grunnlagsmaterialet; det vil si i konsumtallene, de fylkesvise nasjonalregnskap og i modellstrukturen i PANDA

På grunnlag av de direkte og indirekte produksjonsvirkningene beregnes også sysselsettingstall.

4.1.2 Indirekte virkninger og næringsstruktur

Indirekte virkninger beregnes som ekstra produksjonsverdi i ulike næringer som følge av turistenes forbruk i fylket.

Vi anvender da de samme strukturene mht til næringsvirksomhet som i basisåret 1997. Det vil si at vi forutsetter at disse ikke har endret seg i særlig grad. Næringsstrukturen i hvert fylke, slik den er lagt inn i PANDA-modellen, bestemmer hvor store de indirekte virkningene blir. Det vil si at det er fylket/regionens gjennomsnittlige selvforsyningsgrad for hver næring som legges til grunn.

Et forhold som har betydning både for virkningstallenes størrelse og næringsfordeling er at man antar at produksjonen i enkelte næringer styres eksogent. Det vil si at den etterspørselsøkning som reiselivet representerer ikke får noen utslag for produksjonene i næringen, selv om de i praksis kan være underleverandører. Dette henger sammen med at noen næringer er av en slik karakter at den regionale etterspørsel er av mindre betydning for produksjonen. Dette gjelder spesielt næringer der produksjonen er politisk styrt, eller der den regionale ressurstilgangen eller andre tilbudssideforhold bestemmer produksjonen. Produksjonen i statlig og kommunal virksomhet er politisk styrt og

antatt uavhengig av den generelle etterspørselsutviklingen i regionen. Tilsvarende har vi også valgt å betrakte produksjonen i primærnæringene, bygging av skip og oljeplattformer og olje- og gassproduksjon som uavhengig av etterspørselen fra turister. Virkningstallene i disse næringene blir dermed lik null, det vil si at produksjonen er uavhengig av turistetterspørselen.

4.2 Direkte og indirekte virkninger på fylkesnivå

Nedenfor følger hovedresultater for hvert av fylkene. De resultatene vi presenterer er virkningstall i millioner kroner for 2004 for de viktigste næringene og totalt. Videre presenteres næringsvis fordeling av direkte og indirekte virkninger.

Resultatene i analysen er først og fremst tallene i tabellene. Vi har i liten grad kommentert de enkelte resultatene i hvert fylke og region.

4.2.1 Buskerud

Samlede virkninger for Buskerud er beregnet til om lag 6,85 milliarder (tabell 27). Av dette utgjør direkte virkninger om lag 4,75 milliarder og indirekte virkninger omlag 2,1 milliarder kroner.

Tabell 27 Direkte og indirekte virkninger av reiseliv etter næring. Buskerud 2004. Millioner kroner.

	Sum direkte virkninger	Sum indirekte virkninger	Sum
Varehandel	1108	233	1341
Hotell og restaurant	1598	52	1650
Transport	571	143	714
Post og telekommunikasjon	33	83	116
Privat tjenesteyting	1431	896	2327
Andre næringer	0	704	704
Alle næringer	4741	2110	6851

TØI-rapport 780/2005

Samlet får vi for Buskerud en multiplikator på 1,45, det vil si at for hver krone en turist forbruker skapes ytterligere aktivitet på 45 øre innen fylket i form av leveranser og forbruk av skapte inntekter.

4.2.2 Vestfold

Samlede virkninger for Vestfold er beregnet til om lag 4,15 milliarder (tabell 28). Av dette utgjør direkte virkninger litt over 3 milliarder og indirekte virkninger om snaut 1,1 milliarder kroner.

Samlet får vi for Vestfold en multiplikator på 1,38, det vil si at for hver krone en turist forbruker skapes ytterligere aktivitet på 38 øre innen fylket i form av leveranser og forbruk av skapte inntekter.

Tabell 28 Direkte og indirekte virkninger av reiseliv etter næring. Vestfold 2004. Millioner kroner.

	Sum direkte virkninger	Sum indirekte virkninger	Sum
Varehandel	701	126	827
Hotell og restaurant	746	27	773
Utenriks sjøfart	232	4	236
Persontransport ellers	554	90	643
Post og telekommunikasjon	16	43	59
Privat tjenesteyting	809	497	1306
Andre næringer	0	306	306
Alle næringer	3057	1092	4149

TØI-rapport 780/2005

4.2.3 Telemark

Samlede virkninger for Telemark er beregnet til snaut 3,9 milliarder (tabell 29). Av dette utgjør direkte virkninger drøyt 2,7 milliarder og indirekte virkninger om lag 1,16 milliarder kroner.

Tabell 29 Direkte + indirekte virkninger av reiseliv etter turistkategori og næring. Telemark 2004. Millioner kroner

	Sum direkte virkninger	Sum indirekte virkninger	Sum
Varehandel	678	134	812
Hotell og restaurant	829	39	868
Transport	357	78	435
Post og telekommunikasjon	20	51	71
Privat tjenesteyting	853	464	1317
Andre næringer	0	397	397
Alle næringer	2736	1163	3899,8

TØI-rapport 780/2005

Samlet får vi for Telemark en multiplikator på 1,42, det vil si at for hver krone en turist forbruker skapes ytterligere aktivitet på 42 øre innen fylket i form av leveranser og forbruk av skapte inntekter.

4.2.3 BTV-regionen

Samlede direkte virkninger for BTV-regionen utgjør 10,5 milliarder kroner. Totale virkninger utgjør om lag 16 milliarder, herav indirekte virkninger på snaut 5,5 milliarder. Dette gir en multiplikator på 1,52.

Tabell 30 Direkte virkninger etter næring og fylke av totalt turistkonsum. 2004. Millioner kroner.

	Buskerud	Vestfold	Telemark	totalt
Varehandel	1108	701	678	2487
Hotell og restaurant	1598	746	829	3173
Utenriks sjøfart	1	232	25	259
Innenriks transport	570	554	332	1455
Post og telekommunikasjon	33	16	20	68
Forretningsmessig tjenesteyting	543	322	296	1162
Annen privat tjenesteyting	888	487	556	1931
Alle næringer	4741	3057	2736	10533

TØI-rapport 780/2005

Tabell 31 Direkte og indirekte virkninger for fylkene samlet. 2004. Millioner kroner

	Direkte virkninger	indirekte virkninger	sum
Varehandel	2487	635	3122
Hotell og restaurant	3173	160	3333
Utenriks sjøfart	259	16	275
Innenriks transport	1455	299	1753
Post og telekommunikasjon	68	209	277
Forretningsmessig tjenesteyting	1162	1602	2763
Annen privat tjenesteyting	1931	693	2623
Andre næringer	0	1872	1872
Alle næringer	10533	5485	16018

TØI-rapport 780/2005

De indirekte virkningene for regionen samlet er større (5,5 milliarder) enn det vi får når vi legger sammen tallene for hvert fylke (4,4 milliarder). Dette henger sammen med at i en større geografisk enhet blir multiplikatoren høyere fordi områdets egendekningsgrad øker. Det vil si at vi her også får med leveranser mellom fylker og ikke bare innen hvert fylke.

4.2.4 Sysselsetting i fylkene

Sysselsetting som følge av turisme omfatter både direkte og indirekte sysselsetting. Det er beregnet at antall sysselsatte totalt i BTV-regionen utgjorde nær 25000 i 2004. Summen av fylkestallene er noe lavere (ca 24000) enn sysselsettingstallet for hele regionen. Dette henger sammen med at vi her også får med sysselsetting som følge av leveranser mellom fylkene.

Denne sysselsettingen utgjør i underkant av 9 prosent av antall sysselsatte i regionen utenom primærnæringer og offentlig sektor.

Tabell 32 Antall direkte og indirekte sysselsatte etter næring og fylke. 2004.

	BTV	Buskerud	Vestfold	Telemark
Bygg og anlegg	662	278	134	146
Varehandel	5934	2480	1582	1604
Hotell og restaurant	6579	3097	1697	1661
Utenriks sjøfart	103	25	80	13
Innenriks transport	1841	856	601	459
Post og telekommunikasjon	225	87	56	53
Forretningsmessig tjenesteyting	3935	1783	1023	1022
Diverse privat tjenesteyting	4888	2369	1276	1016
andre næringer	712	256	191	168
Sum	24879	11231	6640	6142

TØI-rapport 780/2005

Nær halvparten av de 25 000 har sin arbeidsplass i Buskerud, de turistrelaterte arbeidsplassene utgjorde her ca 10 prosent av total sysselsetting utenom de nevnte sektorer. Turistrelatert sysselsetting utgjør sju prosent i Vestfold og nær ni prosent i Telemark.

Tabell 33. Andel sysselsatte i viktige næringer som følge av reiseliv (direkte og indirekte sysselsetting) etter fylke. 2004. Prosent.

	BTV	Buskerud	Vestfold	Telemark
Bygg og anlegg	3,1	3,2	2,0	2,7
Varehandel	14,7	15,2	10,8	17,9
Hotell og restaurant	73,9	80,3	63,8	68,8
Innenriks transport	17,8	19,5	18,4	17,1
Post og telekommunikasjon	6,9	6,8	4,8	6,4
Forretningsmessig tjenesteyting	15,0	17,0	10,7	16,7
Diverse privat tjenesteyting	20,4	23,0	14,8	17,9
Alle næringer	9,2	10,4	7,1	8,7

TØI-rapport 780/2005

Turismen er grunnlag for de fleste arbeidsplassene i hotell- og restaurantsektoren, nær tre firedeler i hele regionen. Både forretningsmessig og annen privat tjenesteyting (som inkluderer aktiviteter og opplevelser, håndverkstjenester, markedsføring etc), varehandel og transport får store etterspørselstilskudd som følge av reiselivet.

4.3 Resultater på regionnivå

4.3.1 Direkte og indirekte produksjonsvirkninger

I tabellene nedenfor er det beregnede turistkonsumet i de enkelte regionene omregnet til produksjonsverdi i noen hovednæringer. Dette viser de direkte produksjonsvirkningene. I tillegg viser tabellene multiplikatorer for hver enkelt

region. Multiplikatoren uttrykker summen av de direkte og indirekte virkningene. Tallet 1,30 uttrykker at for hver krone i direkte virkninger skapes aktivitet for 30 øre i form av indirekte virkninger (leveranser og forbruk av skapte inntekter).

Tabell 34 Direkte virkninger etter næringer og totale indirekte virkninger. Alle turister inkludert hyttegjester. Millioner kroner 2004. Buskerud.

BUSKERUD	Hallingdal	Numedal/ Kongsberg	Ringerike	Drammens- regionen.	Midt- Buskerud
Varehandel	528	133	95	235	70
Hotell og restaurant	786	140	153	430	80
Utenriks sjøfart	1	0	0	0	0
Innenriks transport	279	53	54	148	30
Post og telekommunikasjon	16	3	3	9	2
Forretningsmessig tjenesteyting	269	45	53	150	26
Annen privat tjenesteyting	434	84	83	229	47
SUM	2311	458	441	1202	255
Multiplikator	1,29	1,34	1,37	1,41	1,32
Verdi indirekte virkninger	670	156	163	493	82
Sum direkte og indirekte virkninger	2981	614	604	1695	337

TØI-rapport 780/2005

Hallingdal står for nesten like mye turistrelatert produksjon som de andre regionene i Buskerud til sammen. De indirekte effektene er imidlertid noe lavere enn i de øvrige regionene. Drammensregionen er nest viktigste region, noe som delvis har sammenheng med yrkestrafikken i Drammen.

Tabell 35 Direkte virkninger etter næringer og totale indirekte virkninger. Alle turister inkludert hyttegjester. Millioner kroner 2004. Vestfold.

VESTFOLD	Larvik/Lardal	Sandefjord	Kystregionen ellers	Nord-Vestfold.
Varehandel	206	134	266	71
Hotell og restaurant	211	156	303	74
Utenriks sjøfart	160	72	0	0
Innenriks transport	101	272	141	35
Post og telekommunikasjon	4	3	6	2
Forretningsm. tjenesteyting	91	68	132	32
Annen privat tjenesteyting	139	100	195	48
SUM	912	806	1044	260
Multiplikator	1,31	1,33	1,38	1,26
Verdi indirekte virkninger	283	266	397	68
Sum direkte og indirekte virkninger	1195	1072	1441	328

TØI-rapport 780/2005

Turismen i Vestfold er naturlig nok hovedsakelig knyttet til kystområdene i fylket fra Horten og sørover. Samlerregionen "kystregionen ellers", som blant annet omfatter Horten, Tønsberg, Nøtterøy, Tjøme og Stokke, er den største "regionen" reiselivsmessig sett, men mye av de økonomiske effektene i fylket er også knyttet til turismen i Larvik og Sandefjord. De indirekte effektene utgjør mellom 30 og 40 øre per krone turistkonsum, mens det er noe lavere i den nordre delen av fylket.

I Telemark genereres klart størst inntekter i Grenland, nærmere en milliard kroner i direkte virkninger og ytterligere drøyt 400 millioner i indirekte virkninger i 2004. Dette har blant annet sammenheng med relativt sett tungt innslag av yrkesbasert hotellturisme, samtidig som det også i denne regionen er et stort antall fritidsboliger. Bortsett fra i Kragerø (drøyt 200 millioner), skapes det aktivitet for mellom 440 og 575 millioner kroner i de øvrige regionene. Spesielt "Fjell-Telemark" som består av Vinje og Tinn, er en relativt tung region i denne sammenheng.

Tabell 36 Direkte virkninger etter næringer og totale indirekte virkninger. Alle turister inkludert hyttegjester. Millioner kroner 2004. Telemark.

TELEMARK	Grenland	Kragerø	Midt/øst-Telemark	Vest-Telemark	Vinje og Tinn
Varehandel	230	73	125	113	111
Hotell og restaurant	311	56	183	142	133
Utenriks sjøfart	10	2	6	4	4
Innenriks transport	122	25	71	56	53
Post og telekommunikasjon	7	1	4	3	3
Forretningsm. tjenesteyting	113	18	67	51	48
Annen privat tjenesteyting	205	42	119	95	90
SUM	998	217	575	464	442
Multiplikator	1,42	1,35	1,31	1,29	1,34
Verdi indirekte virkninger	419	76	178	135	150
Sum direkte og indirekte virkninger	1417	293	753	599	592

TØI-rapport 780/2005

De indirekte virkningene er høyest i byområdene, med en multiplikator på over 1,4. Multiplikatorverdier på omkring 1,30 til 1,35 i de øvrige regioner indikerer at det i alle områder finnes relativt stor etterspørsel etter underleveranser og relativt stor inntektsgenerert etterspørsel.

4.3.2 Sysselsetting

På regionnivå er PANDA-beregningene for hver næring beheftet med en del usikkerhet. Vi presenterer derfor kun tall for samlet sysselsetting.

Tabell 37 Antall sysselsatte som følge av direkte og indirekte reiselivsrelatert etterspørsel, etter region. Andel av sysselsetting totalt eksklusive primærnæringer og offentlig sektor. Prosent.

	antall sysselsatte	andel av total sysselsetting
Hallingdal	3300	33
Numedal/Kongsberg	950	6
Ringerike/Hole	1030	7
Drammensregionen	3100	5
Midt-Buskerud	530	7
Larvik/Lardal	1800	10
Sandefjord	1620	9
Kystregionen ellers (Vestfold)	2520	5
Nord-Vestfold	520	5
Grenland	2350	5
Kragerø	540	13
Midt/øst-Telemark	1190	10
Vest-Telemark	930	15
Vinje og Tinn	820	18

TØI-rapport 780/2005

Fra de fylkesvise tallene vet vi at Buskerud er det største reiselivsfylket, det er her Hallingdal og Drammen som har den største sysselsettingen. Relativt sett er sysselsettingen klart høyest i Hallingdal og i fjellregionene i Telemark. Hver tredje arbeidsplass i Hallingdal kan tilskrives reiselivsrelatert etterspørsel. Det skal her legges til at tallene for Hallingdal er relativt usikre. PANDA-beregningene ga åpenbart for høye tall for enkelte sektorer, slik at det ble foretatt en skjønnsmessig nedjustering.

Ellers er det naturlig at sysselsettingsandelen er lavest i de områdene som omfatter næringstunge byområder (Grenland, Drammensregionen, Kongsberg, Ringerike). Sysselsettingsandelen viser for øvrig at enkelte kystlokaliserte byområder (Larvik, Sandefjord, Kragerø) har høyere reiselivsrelatert sysselsettingsandel enn de nevnte områdene.

4.4 Oppsummering direkte og indirekte virkninger

Nedenfor har vi samlet hovedtallene for regioner og fylker. Samlet for hele regionen er de direkte og indirekte virkningene av reiseliv beregnet til om lag 16 milliarder kroner i 2004. Om lag 25000 personer sysselsettes som følge av turistenes etterspørsel og de indirekte virkningene dette skaper.

Tabell 38 Direkte og indirekte reiselivsrelatert etterspørsel, etter region og fylke.
Overnattinger, produksjonsvirkninger og sysselsetting 2004.

	1000 overnattinger	Totalt turistkonsum mill. kroner	Direkte + indirekte virkninger mill. kr.	Antall direkte og indirekte sysselsatte	Multiplikator
Hallingdal	3326	2311	2981	3300	1,29
Nomedal/Kongsberg	1274	458	614	950	1,34
Ringerike/Hole	688	441	604	1030	1,37
Drammensregionen	1323	1202	1695	3100	1,41
Midt-Buskerud	698	255	337	530	1,32
Hele Buskerud	7310	4741	6851	11231	1,45
Larvik/Lardal	1329	912	1195	1800	1,31
Sandefjord	759	806	1072	1620	1,33
Kystregionen ellers	1550	1044	1441	2520	1,38
Nord-Vestfold	465	260	328	520	1,26
Hele Vestfold	4102	3057	4149	6640	1,38
Grenland	1360	998	1417	2350	1,42
Kragerø	536	217	293	540	1,35
Midt/øst-Telemark	761	575	753	1190	1,31
Vest-Telemark	937	464	599	930	1,29
Vinje og Tinn	901	442	592	820	1,34
Hele Telemark	4555	2736	3899	6142	1,42
Hele BTV-regionen	15967	10553	16018	24879	1,52

TØI-rapport 780/2005

Multiplikatoreffekten forteller noe om hvor store de indirekte effektene av turistenes etterspørsel er. Indirekte effekter omfatter leveranser av varer og tjenester til de foretak som selger direkte til turister, samt den etterspørsel som oppstår ved at et områdes egne bosatte anvender inntekter skapt av turismen til å gjøre innkjøp innen området.

Indirekte effekter må ikke forveksles med overrislingseffekter.

Overrislingseffekter er turistenes forbruk utenom det vi normalt definerer som reiselivsprodukter. I BTV-regionen bruker turistene om lag like mye på andre varer og tjenester (varehandel, bensin, diverse tjenester) som på reiselivsproduktene overnatting, servering, transport og aktiviteter.

Multiplikatoren for hele BTV-regionen er beregnet til 1,52. det vil si at for hver krone turistene legger igjen i regionen skapes etterspørsel etter varer og tjenester for ytterligere 52 øre. I regionene varierer multiplikatoren mellom 1,26 og 1,42. Multiplikatoren er normalt større jo større område og/eller jo mer bymessig område man studerer. Dette har sammenheng med områdets evne til å selv kunne levere etterspurte varer og tjenester.

5 Utbygging av fritidseiendommer

Vi kan i hovedsak regne fire ulike typer av ny fritidshusbebyggelse:

1. Nye frittstående hytter
2. Fritidsleiligheter i nybygde eiendommer
3. Seksjonering av tidligere overnattingsbedrifter til fritidsboliger.
4. Omregulering av boligeiendommer til fritidsformål

Etablering av nye fritidsleiligheter skjer dels som i punkt to og dels som i punkt tre. Fritidseiendommer under punkt tre er nye fritidsboliger i den forstand at det skjer en funksjonsendring fra overnattingsbedrift til boligsameie. I prinsippet er ikke dette nybygde fritidsboliger, men slike omlegginger medfører som regel betydelige investeringer i ombygging og oppgradering.

Tilgangen på nye fritidsboliger skjer i overveiende grad gjennom bygging av nye hytter. Der er fortsatt relativt få områder hvor leilighetsbygging gjør vesentlige utslag i statistikken, og det er relativt sett også få fritidsboliger som oppstår ved seksjonering av overnattingsbedrifter. Videre er det generell boplikt ved kjøp av bolig- og landbrukseiendommer. Dersom boplikten oppheves vil en del slike eiendommer på sikt kunne bli til fritidsboliger, men dette er foreløpig ikke noen aktuell situasjon. For oversiktighetens skyld velger vi i denne analysen å fokusere på bygging av nye frittstående hytter.

5.1 Utviklingen i antall fritidsboliger de senere år

Vi har tatt for oss GAB-registeret⁸ per januar 2005 og sammenliknet dette med tilsvarende tall for 2004 og 2000. Av fotnoten følger det blant annet at GAB-registeret ikke nødvendigvis gir eksakte tall for antall nybygde fritidsboliger. Endringer fra ett år til et annet kan blant annet skyldes også bruksendringer, kondemnering og/eller korrigeringsregisteret – i noen tilfeller også endringer i kommuneinndeling og kommunegrenser. Dermed kan man i noen tilfeller også observere nedgang i antall fritidsboliger innen regioner og kommuner. Innsamlingen av opplysninger om hyttebygging de senere år viser videre at det er avvik mellom hva GAB-registeret viser og hva enkelte kommuner oppgir.

Registeret er således sannsynligvis ikke helt pålitelig hva gjelder endringer i antallet fritidsboliger over tid, men vi vurderer det likevel som et godt

⁸ Statistikken bygger på opplysninger som er registrert i Grunneiendoms-, adresse- og bygningsregisteret (GAB). Det er kommunene som registrerer opplysningene til GAB. Alle bygninger i Norge over 15 m² skal være registrert med bygningstype og koordinater. Statistikken kan inneholde bygninger som er revet, brent eller utgått på annen måte, dersom dette ikke er meldt til kommunen. Flere kommuner foretar jevnlig oppryddinger for å bedre kvaliteten i Grunneiendoms-, adresse- og bygningsregisteret (GAB). Dette kan føre til at bygninger som året før ikke var klassifisert eller var feilklassifisert kan ha fått tildelt sin riktige bygningstype. Antallet registrerte bygninger i kommunene kan også endre seg fra år til år på grunn av dette oppryddingsarbeidet. (Kilde: SSB)

utgangspunkt for vurdering av omfanget av bygging av fritidsboliger i de enkelte regioner og kommuner.

I tillegg til informasjonene fra GAB-registeret har vi innhentet informasjon fra en del kommuner om den faktiske hyttebygging. Ikke minst har vi ansett det som viktig å få en oversikt over hvilke utbyggingsplaner som foreligger for de nærmeste år.

Ved utgangen av 2004 var det i GAB-registeret registrert i alt om lag 40500 fritidsboliger i Buskerud, 14150 i Vestfold og 24500 i Telemark.

5.1.1 Regioner

Ser vi på perioden desember 2000 til januar 2005, er det i innlandsregionene med fjellområder det har skjedd mest utvikling av fritidseiendommer; Hallingdal, Vest-Telemark, Numedal, Midt-Buskerud (med bl a Norefjellområdet) og Fjell-Telemark (Vinje og Tinn). Ser vi kun på utviklingen i 2004, er det i Hallingdal, Fjell-Telemark, Vest-Telemark, Numedal og Midt-Buskerud det er bygd flest nye fritidsboliger.

Det relativt lite netto tilgang av fritidsboliger i kystområdene. Dette gjelder alle regionene fra Drammen til og med Kragerø. Det har vært noe aktivitet på Telemarkskysten de siste årene, men nærmest stillstand i regionen langs Oslofjorden. Dette antas å i stor grad henge sammen med tilgangen på regulerte tomter for fritidshus.

Tabell 39 Antall fritidsboliger etter region 2000-2005. Rangert etter tilvekst i 2004

	Antall per januar 2005	Tilvekst i 2004	Antall per desember 2000	Tilvekst 2000-2005
Hallingdal	15050	600	13291	1759
Vinje og Tinn	6800	314	5048	1750
Vest-Telemark	8024	224	7086	938
Numedal/Kongsberg	10209	121	9451	758
Midt-Buskerud	5631	102	4918	713
Grenland	4516	69	4441	75
Midt/øst Telemark	2977	43	2816	161
Kragerø	3270	22	3226	44
Ringerike/Hole	4609	15	4289	320
Vestfold nord	2565	8	2541	24
Larvik/Lardal	4617	3	4577	40
Sandefjord	2065	-1	2052	13
Drammensregionen	5520	-5	5466	54
Kystregionen ellers i Vestfold	4899	-9	4817	82
Sum	80750	1506	74019	6731

Kilde: GAB-registeret, korrigert for nye opplysninger fra Hol og Vinje kommuner

5.1.2 Kommuner i Buskerud

De kommunene som innbefatter populære fjellområder står for mest hyttebygging. Ved siden av Hallingdalskommunene Hol, Nes, Ål, Gol og Hemsedal gjelder dette Sigdal (store deler av Norefjells vest- og nordside), Ringerike (med Vikersfjell) og Numedalskommunene.

I tillegg til ”kystkommunene” Hurum, Røyken og Drammen er også de typiske innlandskommunene (Modum, Øvre og Nedre Eiker, Hole, Lier) i liten grad hytteutviklingskommuner for tiden.

Tabell 40 Antall fritidsboliger etter kommune i Buskerud 2000-2005. Rangert etter tilvekst i perioden.

	Antall per januar 2005	Tilvekst i 2004	Antall per desember 2000	Tilvekst 2000-2005
Hol	5200	440	4287	913
Sigdal	3781	63	3170	611
Nes	2619	82	2237	382
Ringerike	3557	20	3226	331
Nore og Uvdal	3472	9	3151	321
Rollag	1524	46	1311	213
Ål	2462	43	2287	175
Kongsberg	2152	30	2018	134
Gol	1804	32	1672	132
Hemsedal	1951	40	1842	109
Flesberg	3061	36	2971	90
Krødsherad	1234	38	1151	83
Flå	1013	1	966	47
Lier	418	-4	373	45
Hurum	2256	2	2214	42
Modum	616	1	597	19
Drammen	545	1	528	17
Nedre Eiker	408	2	405	3
Øvre Eiker	617	2	616	1
Hole	1052	-5	1063	-11
Røyken	1276	-8	1330	-54
Buskerud totalt	41018	871	37415	3603

Kilde: GAB-registeret, korrigert for nye opplysninger fra Hol

Hol er den største hyttekommunen. Kommunen opererer med et antall på 5200 fritidseiendommer, inkludert leiligheter. Dette er noe høyere enn det som er registrert i GAB-registeret. I 2004 ble det igangsatt bygging av i alt 440 nye enheter, for øvrig et vesentlig høyere tall enn det som kan leses av GAB-registeret.

De viktigste hyttekommunene ellers målt i tilvekst de siste fire år er Sigdal, Nes, Rollag og Ringerike. Det er for øvrig relativt stor utbygging i alle kommuner som innbefatter fjellområder.

Framtidig utbygging

I Hol er det for i alt 1700 nye fritidsboliger (tomter) som enten er godkjent eller er til behandling. Tilsvarende er det i Sigdal nærmere 1000 nye hyttetomter som er godkjente for utbygging, i Nes kommune er det anslagsvis 1000 tomter som er godkjente eller under godkjenning for utbygging. I Rollag er det anslagsvis 600 godkjente hyttetomter som ikke er utbygd. Gol kommune oppgir at det er private planer om 1000 hytter, men utbyggingsvolum og -takt er langt fra avklart.

Når det gjelder Ringerike er kommunedelplanen under revidering og tall for framtidig hyttebygging ikke tilgjengelige. Det samme gjelder Nore og Uvdal kommune.

For øvrig mangler tall viktige kommuner som Hemsedal, Ål, Flå og Krødsherad.

5.1.3 Kommuner i Vestfold

Siste år har tilveksten i antall fritidshus i Vestfold vært nær null i henhold til GAB-registeret.

Tabell 41 Antall fritidsboliger etter kommune i Vestfold 2000-2005. Rangert etter tilvekst i perioden.

VESTFOLD	Antall per januar 2005	Tilvekst i 2004	Antall per desember 2000	Tilvekst 2000-2005
Stokke	672	0	553	119
Lardal	419	6	379	40
Tjøme	2204	3	2186	18
Nøtterøy	1040	2	1024	16
Sandefjord	2065	-1	2052	13
Hof	364	0	354	10
Holmestrand	143	-1	134	9
Sande	1089	13	1081	8
Andebu	286	-2	283	3
Re	283	2	282	1
Horten	385	-1	384	1
Larvik	4198	-3	4198	0
Svelvik	686	-6	690	-4
Tønsberg	312	-11	387	-75
Vestfold totalt	14146	1	13987	159

TØI-rapport 780/2005

I perioden 2000 - 2005 har det kun vært i Stokke⁹ (og dels i Lardal) at man kan observere hyttebygging av særlig omfang, mens det har vært noe i Sande i 2004. I de tradisjonelt viktigste hyttekommunene (Larvik, Tjøme, Sandefjord) legges det ut svært få nye hyttetomter.

5.1.4 Kommuner i Telemark

De tradisjonelt mest attraktive fjellområdene i Telemark er Hardangervidda (Vinje og Tinn), Gaustaområdet (Tinn og Hjartdal), Blefjell (Tinn, Notodden) og Lifjell (Seljord, Bø, til dels Hjartdal og Notodden). Vi finner da også Tinn, Vinje og Hjartdal blant de kommunene hvor det er kommet til flest nye fritidsboliger i

⁹ Tilveksten av hytter i Stokke kommune fra 2000 er i all hovedsak hyttebyggingen på stevenesenteret på Brunstad (Smiths venner). Det som er registrert i GAB er antall nye selvstendige bygninger som inneholder bruksenheter for fritidsboliger. Det er totalt godkjent 530 bruksenheter for fritidsboliger på Brunstad. Det er foreløpig gitt brukstillatelse for 470 av dem (kilde: Stokke kommune).

perioden 2000 – 2005. I følge registeret kommer også Nissedal ut med et stort antall nye hytter både i 2004 og i perioden 2000 – 2005.

Det har videre vært et visst tilslag av nye hytter i de fleste innlandskommunene med tilknytning til fjell (Kviteseid, Seljord, Bø, Fyresdal, Notodden, Tokke).

Andre innlandskommuner, som Nome, Siljan og Sauherad, kan derimot (iflg GAB-registeret) ikke oppvise noen utvikling av hytteområder. For øvrig er det interessant å merke seg at det har vært en viss satsing i 2004 i Drangedal og Skien, etter stillstand de foregående år. Ellers har det vært noe aktivitet, spesielt i 2004, i kystkommunene Bamble og (til dels) Kragerø.

Tabell 42 Antall fritidsboliger etter kommune i Telemark 2000-2005. Rangert etter tilvekst i perioden.

TELEMARK	Antall per januar 2005	Tilvekst i 2004	Antall per desember 2000	Tilvekst 2000-2005
Vinje	3970	300	2970	1000
Nissedal	1364	138	928	436
Tinn	2413	48	2077	336
Hjartdal	1751	18	1563	188
Kviteseid	565	10	483	82
Seljord	1363	14	1289	74
Fyresdal	1220	1	1148	72
Bø	870	17	807	63
Notodden	1249	24	1189	60
Tokke	994	10	941	53
Kragerø	3270	22	3226	44
Skien	857	41	816	41
Drangedal	767	33	734	33
Bamble	2139	24	2107	32
Nome	358	0	328	30
Siljan	208	3	192	16
Sauherad	500	2	492	8
Porsgrunn	1312	1	1326	-14
Telemark totalt	25170	706	22616	2554

TØI-rapport 780/2005

Framtidig utbygging

Den største ekspansjonen ser ut til å skje i Vinje. Fra kommunen opplyses det om 1000 nye hytter i perioden 2000-2004, mens det i hele perioden 2001-2011 er lagt opp til i alt 4000 nye hytter i kommunen. Store utbyggingsplaner foreligger også i Tinn kommune. Det er anslagsvis 13-1400 godkjente hyttetomter, dessuten legges det opp til et stort antall (ca 2500 senger) boligenheter for utleie. I Hjartdal er det i henhold til kommuneplanen lagt opp til ca 400 nye hytter i perioden 2005-2009. I Nissedal er det lagt opp til 1000 nye hytter i planperioden 1998-2010.

I de øvrige kommunene foreligger det også en del godkjente planer for (og/eller planer under behandling) nye hytter: Bø 395 hytter (2005-2015), Kviteseid ca 200 (vesentlig i Vrådal), Notodden 330-350 (vesentlig mot Lifjell), Tokke ca 100 nye tomter, Drangedal en del utbygging (ca 60 saker ferdigbehandlet). I Seljord er det totalt bygd 70 hytter siden 2000, men det er få konkrete planer framover.

I Bamble foreligger det ikke ytterligere planer annet enn en viss fortetning og renovering av gamle hytter. I Kragerø var per 1.1 2003 290 nye fritidsboliger i godkjente reguleringsplaner.

5.2 Kostnader og inntekter ved oppsetting av hytter

5.2.1 Størrelse, standard og markedsverdi

Hyttenes kostnad varierer mye etter standard, likeledes vil tomteprisene variere mye etter beliggenhet, størrelse og beskaffenhet. Man vil sannsynligvis finne slike variasjoner innen de fleste hyttekommuner, men ser man bort fra enkelte svært populære områder vil det ikke være store ulikheter i pris fra en kommune til en annen innen de enkelte fylker.

En gjennomgang av nye hytter lagt ut for salg (på internett) våren 2005 i kommunene Nissedal, Hjartdal, Tinn, Rollag, Sigdal, Nes, Flå og Ringerike ga nedenstående resultater med hensyn til størrelse og priser: Vi har på grunnlag av materialet valgt å konstruere ”gjennomsnittshytter” for tre standardkategorier, ut fra størrelse.

Tabell 43 Nye hytter til salg på internett våren 2005 etter størrelse og pris.

Variasjon størrelse	Antall hytter	Gjennomsnittlig størrelse m ²	Gjennomsnittlig salgspris	Variasjon kvm-pris	Gjennomsnittlig kvm-pris
70-87 m	21	80	1776000	13000-29600	22200
90-110	23	101	2000000	13000-26700	19800
116-172	16	131	3145000	19100-33600	24000

TØI-rapport 780/2005

Beregningene er basert på i alt 60 hytter. Variasjonene i kvadratmeterpris skyldes dels standard og dels beliggenhet (spesielt i forhold til alpinanlegg). Det viser seg at det ikke er noen store forskjeller i størrelse og pris etter hvilken kommune hyttene ligger i. Tallene brukes videre som utgangspunkt for oppstilling av kostnader for to typer standard hytter: ”80-kvm-hytta” og ”100 kvm-hytta”.

Alle hyttene i grunnlagsmaterialet for tabellen over hadde innlagt strøm og vann. Om lag halvparten av hyttene hadde badstue, mens noen få av de dyreste var fullt utstyrt med integrerte hvitevarer. I de aller fleste tilfellene er det snakk om eiertomter, noen få har festekontrakter.

5.2.2 Inntekts- og kostnadskalkyler

Det neste steget var å fordele totalkostnadsrammen på de ulike hovedtyper av byggekostnader (tabell 44). Informasjon om nivået på de ulike kostnader er hentet dels fra en analyse utført av Kjell Skurdal og Jørn Prestsæter i Oppland Fylkeskommune (1998), og dels fra samtaler med utbyggere.

Tabell 44 Anslag på pris og kostnader ved bygging av nye hytter. 2005. 1000 kroner

Post nr	Type inntekt/kostnad	Type hytte		Aktør
		80 kvm	100 kvm	
1	Antatt salgspris	1700	2100	utbygger
2	Tomtepris råtomt	300	300	grunneier
3 (=1 – 2)	Differanse	1400	1800	
4	Antatt fortjeneste	200	300	utbygger
5 (=3 – 4)	Antatt total byggekostnad	1200	1500	
6	Merverdiavgift på varer og tjenester	250	300	stat
7 (=5 – 6)	Antatt total byggekostnad ekskl. mva	950	1200	
7.1	Tomtekostnad; vei, vann/avløp, strøm til grense	75	100	Kommune., nettleverandør, evt utbygger
7.2	Planering og grunnmur	100	110	byggefirma
7.3	Oppsetting av hytte og innredning	190	230	byggefirma
7.4	Materialer til bygg	375	450	Lokal eller utenbygds leverandør av trelast, byggevarer, innredning mm
7.5	Innredning, inkludert bad	100	150	byggefirma
7.6	rørleggerarbeider	60	80	rørleggerfirma
7.7	Elektriske arbeider	60	80	elektrofirma

TØI-rapport 780/2005

Disse kalkylene er relativt nøkterne og forenklete. Vi forutsetter for eksempel at kostnader til arkitekt, saksbehandling, private renseanlegg ligger innenfor byggekostnadene, likeledes at utgifter til salg og markedsføring ligger inne i fortjenestemarginen.

5.2.3 Eksempel: utbygging av 100 hytter

Dersom vi går ut fra ovenstående kalkyler, og forutsetter salg av til sammen 100 hytter, 50 av hver kategori, ser vi følgende sentrale økonomiske elementer:

- Samlet salgssum er 190 millioner. Etter at merverdiavgift på 27 millioner er innbetalt til staten, tilføres området i utgangspunktet 163 millioner.
- Grunneier får i utgangspunktet netto 30 millioner for tomtsalg. Dette er egentlig en formuerealisering, eiendom omsettes i likvide midler. Dette skaper en eventuell etterspørselseffekt (indirekte) i kommune/region/fylke.
- Utbygger får 25 millioner i fortjeneste – som kan skape en tilsvarende etterspørselseffekt som ved tomtsalg dersom det er en lokal utbygger. Utbygger kan både være lokal (oftest grunneier) eller utenfra.

- Totalkostnaden for oppsetting av hyttene er 108 millioner kroner. Dette skaper direkte etterspørselseffekter etter tjenester (arbeidskraft) og varer (byggevarer, materialer etc.). I dette ligger også tilknytningsavgifter til kommuner. Antar vi at denne er 80 tusen per hytte, utgjør det samlet 8 millioner kroner.

Man står altså igjen med ca 100 millioner kroner som direkte anvendes til etterspørsel etter arbeidskraft og materialer.

Hytter med høyere standard enn i eksemplet

Kalkylene er gjort ut fra middels standard hytter. Gjennomgangen av utlagte prosjekter på internett viser at det bygges en god del hytter i langt høyere prisklasse. Høyere utsalgspris på hyttene innebærer som regel høyere tomtepris og/eller høyere standard. Høyere tomtepris gir grunneier større fortjeneste. Høyere standard innebærer først og fremst dyrere materialer, dyrere innredning, eventuelt integrerte hvitevarer etc. Høyere standard gir sannsynligvis høyere fortjeneste absolutt sett for utbygger, og til dels større arbeidsinnsats for utbyggerfirma.

5.3 Nærmere om økonomiske effekter av hyttebygging

5.3.1 Muligheter for lokal økonomisk aktivitet ved nybygging

I eksemplet foran viste vi at en utbygging av 100 hytter kan gi en samlet direkte etterspørsel etter varer og tjenester på 100 millioner. Videre et antall millioner (i eksemplet 8 millioner) til kommunen for kobling til vann og avløp. Dessuten kan det skje en kapitalinnsprøyting på 55 millioner i form av tomtsalg og overskudd til utbygger. Vi skal se nærmere på hva som bestemmer hvor mye av dette som kan bli direkte etterspørsel i kommunen.

Tomtesalg og prosjektfortjeneste

Er utbygger lokalt bosatt, skjer det i eksempelet en kapitalinnsprøyting på 55 millioner. Dersom utbygger ikke er hjemmehørende i kommunen – for eksempel et utenbygds firma eller en enkelt tomtekjøper som selv setter opp sin egen hytte – er den lokale kapitalinnsprøytingen i denne sammenheng begrenset til netto verdi av tomtsalget. Denne kapitalinnsprøytingen gir ikke umiddelbart noen etterspørselsøkning i kommunen. Anvendelsen avhenger blant annet av hvordan inntektene fordeles som lønns- og eierinntekter. Dersom prosjektoverskuddet anvendes til lønns- og eierinntekter, vil dette få en indirekte etterspørselseffekt, hvorav en del tilfaller virksomheter i kommunen.

Det samme gjelder tomtsalg, anvendelsen lokalt er avhengig av i hvilken grad inntektene inngår i selgerens økonomiske livsgrunnlag. Som tilleggssinntekt til landbruk er det sannsynlig at en god del av tomtsalg i mindre målestokk inngår i selgers inntektsgrunnlag og i direkte forbruk. Større eiendomssalg, for eksempel ved utleggelse av større hyttefelter, gir selger først og fremst en kapitaløkning som i mindre grad kan forventes å anvendes til konsum.

Det som imidlertid kan skje, er at når aktører bosatt i kommunen tilføres større mengder kapital, så vil en del investeres i ulike virksomheter i bygda, enten

eksisterende eller nye. Vi får en kapitaleffekt som kan styrke næringslivet i kommunene og dermed også på sikt økt etterspørsel som følge av økte lønns- og eierinntekter. Vi kan si det slik at store kapitalinntekter ikke umiddelbart gir noen etterspørselseffekt utover det som gjøres av investeringer, men fordeles over tid gjennom de lønns- og eierinntekter som nye virksomheter årlig skaper.

Etterspørsel etter varer og tjenester til hyttebygging

Eksempelet foran ga 100 millioner i etterspørsel etter varer og tjenester for å få satt opp de hundre hyttene. I motsetning til for eksempel turistens varehandel i kommunen – som egentlig innebærer at kjøpmannen formidler varer importert til kommunen mot et vederlag (avansen) – vil vi ikke regne dette som førstehåndsomsetning i kommunen selv om det er en lokal utbygger som i prinsippet importerer og videreselger varene og tjenestene til hyttekjøperen. Vi vil her legge til grunn den betraktningmåte at forbruk i kommunen begrenses til det som faktisk kjøpes inn i kommunen.

Hvor mye av de (i eksempelet) 100 millionene som kan regnes som omsetning i kommunen avhenger av mange forhold, noen av de viktigste er:

- Om det er lokal utbygger eller firma utenfor kommunen. Disse vil normalt ha ulik tilbøyelighet – herunder ulike kontaktnett innen næringsvirksomheter – til å velge lokale varer og tjenester. En del ferdighytter, både norske og importerte, leveres ”med snekker”.
- Type hytter: Om det er arkitekttegnede ”unike” hytter, typehytter, ferdige hytter i byggesett, osv. Det vil også kunne være forskjeller på laftede hytter og reisverkhytter mht import eller lokal leveranse av materialer.
- Type standard/innredning: Om det er ferdige innredninger eller ”plassbygde”.
- Konkurransedyktighet og kapasitet i kommunen mht å levere følgende tjenester innenfor følgende: Byggtjenester, gravearbeider, rørleggertjenester, elektroinstallasjoner.
- Konkurransedyktighet og kapasitet i foretak innen kommunen til å levere innredningsvarer, byggevarer ellers (takstoler, trapper, trelast, vinduer, takstein osv). Dette gjelder særlig større utbyggingsfelt hvor utbygger stiller større krav til gode avtaler og sikre leveranser. Vi vil anta at mindre utbygginger (f.eks. enkelthytter) i større grad anvender lokale tilbud.
- Forekomsten av lokale leverandører av ferdige hytter. Det finnes en del slike firmaer i de fleste fylker, men ikke nødvendigvis i hver kommune.

Disse forholdene vil variere mye fra kommune til kommune. De inntrykk som er gjengitt i avsnittet nedenfor viser likevel at lokal kapasitet på tjenestesektoren generelt utnyttes fullt ut. Dette innebærer samtidig at i kommuner med stor utbygging vil en stor del av slike tjenester måtte importeres utenfra.

Når det gjelder leveranser av byggevarer er bildet noe av det samme. Lokale leveranser utnyttes, men er ikke tilstrekkelige. Det er for øvrig naturlig at man ikke i en hver kommune kan finne det varesortiment som tilfredsstillende krav og ønsker, enten det gjelder bestemte typer hytter, spesielle materialer eller spesialiserte innredninger.

5.3.2 Oppgradering og vedlikehold

Store hyttekonsentrasjoner medfører en relativt stor etterspørsel etter tjenester knyttet til vedlikehold og oppgradering hvert år. Oppgraderingskostnader (utenom vedlikeholdskostnader) er ikke tatt med i forbrukstallene for hyttegjester i de fylkesvis og regionale virkningsberegningene i denne rapporten. Slik aktivitet kan imidlertid utgjøre store beløp. I følge Velvins Buskerudundersøkelse brukes det ca 8000 kr per år (lokale innkjøp) til investeringer i forbindelse med utvidelser og oppgraderinger. Anvendt på hyttebestanden i BTV-regionen innebærer dette en samlet årlig etterspørsel på mer enn 600 millioner kroner i året i.

Graden av utvidelser og standardhevninger ellers for hytter vil imidlertid variere mye fra sted til sted. Generelt er det rimelig grunn til å anta at omfanget av rehabilitering vil være størst i områder hvor

- Hovedtyngden av hyttebebyggelsen er av eldre dato, det vil si at den opprinnelig er oppført for eksempel i perioden 1960 (eller tidligere) til 1980.
- tilgangen på nye tomter er begrenset
- etterspørselen etter fritidseiendommer er stor

Innen BTV-regionen er kystområdene i Vestfold og Telemark de ”heteste” områdene i så måte. Kravene til størrelse og standard – samt eierskifte (salg eller overføring) fører til et press nettopp på grunn av manglende tomter og/eller andre restriksjoner. Oppgradering i form av ombygging og eventuell erstatning av gamle hytter kunne utgjøre betydelig aktivitet – dog innenfor de til enhver tid gjeldende restriksjoner mht bygging i strandsone, størrelse, utslipp og fortetting.

Vi har imidlertid ikke data om omfanget av oppgradering i kystområdene og eventuelle gjennomsnittlige investeringsbeløp per år. Det er imidlertid rimelig å anta at det gjennomsnittlige beløpet ligger en del høyere enn i innlandskommunene, nettopp fordi bygging av nye fritidseiendommer kun kan skje i begrenset omfang.

Antar vi for eksempel at 10 prosent av hyttene i Vestfold ombygges for 400 000 kr hver i løpet av de nærmeste fem årene, innebærer dette en samlet etterspørsel etter varer og byggetjenester på 560 millioner kroner, eller 112 millioner kroner per år. Legger vi tilsvarende til grunn for Bamble og Kragerø, får man en årlig etterspørsel på 43 millioner kroner.

Det må understrekes at dette kun er regneeksempler uten grunnlag i konkrete informasjon om antall hytter og gjennomsnittlige utbyggingsbeløp.

I de nyere hytteområdene i innlandskommunene vil det være en tidsforskyvning med hensyn til oppgradering og vedlikehold. Det vil si at behovet for nyinvesteringer melder seg først på litt lengre sikt. Imidlertid er det også i mange såkalte hyttekommuner i innlandet/fjellområdene (for eksempel i Numedal) slik at hyttebebyggelsen i stor grad er oppført i perioden 1960-1980. Vi tror likevel at Velvins undersøkelsesresultat på 8000 kroner per år bør ses som et fornuftig gjennomsnittsanslag.

5.3.3 Situasjonen i kommunene

Etterspørsel etter varer og tjenester fra næringsliv

Det generelle inntrykket etter samtaler med kontaktpersoner i en rekke kommuner, er følgende:

- Lokal kapasitet med hensyn til håndverkstjenester, inkludert ansvar for oppsetting av hytte fram til nøkkelferdig leveranse, fylles opp og utvides etter hvert som nye prosjekter kommer til. Der hvor omfanget av utbygging er stort (for eksempel i Sigdal, Hol, Nes, Hjartdal, Vinje, Nissedal), importeres arbeidskraft. Først og fremst fra nærliggende områder (region/fylke), men også i noen grad utenlandsk arbeidskraft (for eksempel Litauen).
- Det er overveiende lokale grunneiere som står for utbygging. I noen tilfeller (Gaustablikk i Tinn, Veggli i Rollag) har utenbygds entreprenører kjøpt opp tomter og står for utbygging. Et anslag som går igjen er 80 prosent lokale utbyggere.
- Materialer og byggesett til typehytter leveres i relativt stor grad fra større leverandører utenfor kommunen. Dette gjelder i økende grad også laftehytter. Materialer til enkelthytter i reisverk leveres oftest lokalt eller innen regionen.

Alt i alt har vi få holdepunkter for å kunne kvantifisere hvor mye av etterspørselen etter varer og tjenester som dekkes innenfor de ulike kommuner. Hovedinntrykket er at det ikke er konkurransedyktighet som er avgjørende, men rett og slett manglende kapasitet til å møte til dels store utbyggingsoppgaver. Dette er ikke nødvendigvis "feil". Rett nok er det om å gjøre at lokale næringsinteresser er våkne når toget går – det har vi inntrykk av at faktisk er tilfelle i mange av kommunene, selv om graden av lokalt engasjement varierer. Det er imidlertid også slik at det ikke kan påregnes tilstrekkelig langsiktighet i utvikling av hyttebebyggelse til at det er forsvarlig eller ønskelig å bygge opp tilstrekkelig lokal kapasitet på alle områder.

Kommunal økonomi

Et felt som rapporten i liten grad har kunnet gå inn på er hvordan hyttebyggingen innvirker på de enkelte kommuneregnskaper. Inntektssiden omfatter økt skatteinngang, både gjennom eiendomsskatt og gjennom økt skattegrunnlag i egen befolkning. Dessuten kan kommunene kreve inn renovasjonsavgifter og tilknytningsavgifter for vann/avløp. For såkalte kraftkommuner medfører økt strømforbruk økte konsesjonsinntekter.

På utgiftssiden kommer de kommunale investeringene som skal til for å betjene alle de nye deltidsinnbyggerne. Det største løftet for mange kommuner er infrastruktur i form av veier, vann og avløp. Her vil situasjonen variere mye. I enkelte kommuner blir det flere husstander som deler på de eksisterende kommunale utgiftene til f eks kloakkrensaneanlegg (f eks Nissedal). I andre kommuner kan økt hyttebygging forutsette store nye investeringer i for eksempel ledningsnett og rensaneanlegg (f eks Gol).

Generelt vil man kunne hevde at slike kostnader kan tas inn gjennom tilknytningsavgifter/pris for utbyggingsklar tomt, uten at vi har noe materiale som viser hvordan dette fungerer i praksis i de enkelte kommuner.

Et annet forhold er sosiale ytelser. Ved opphold i fritidshus har man samme rettigheter med hensyn til for eksempel hjemmehjelp som ved opphold i hjemkommunen (som man skatter til). Dette kan innebære relativt store utgifter for kommuner med stor hyttebebyggelse fra ”gammelt av”, ved at eierne når pensjonsalder og tilbringer stadig større deler av året i fritidsboligen. Tjøme er nevnt som eksempel på at slik ”forgubbing” blant hytteeiere skaper etterspørsel etter sosiale ytelser. Vi har imidlertid ikke kunnet samle inn noe materiale som viser omfanget av dette i de enkelte kommuner.

5.3.4 Eksemplet Nissedal

Fra Nissedal kommune ved Ketil Kiland har vi fått tilgang til et notat som viser beregninger av effekter for kommunen. Vi gjengir her (med tillatelse) hovedtrekk fra dette

I perioden 2001-2004 økte antallet fritidsboliger i kommunen med nær 50 prosent (fra 928 til 1364, i følge GAB-registeret). Man har her hatt en konsentrert satsing med en stabil tilgang på ca 100 hytter i året. Nissedal har satset på å oppnå bygging av 1000 nye hytter i planperioden 1998-2010, til en antatt produksjonsverdi på 0,8-1,2 milliarder kroner. Det er de siste fire årene bygget ca 100 hytter per år. Hyttene, med en antatt gjennomsnittspris på 1,5 millioner kroner, har funnet markeder primært i Grenland, Vestfold og i Kristiansandsområdet. Utbyggingen har gitt og forventes å gi store økonomiske effekter for kommunen:

- Økt omsetning (25 %) siste fire år i dagligvarebransjen
- Etablering av to nye byggevarehus siden 1998
- Økte strøminntekter for kommunen (konsesjonsinntekter)
- Økt sysselsetting – antatt ca 80 nye årsverk årlig direkte
- Tilbakepløying av kapital til investeringer i bygda, blant annet i takstolfabrikk

Kommunen har selv beregnet følgende direkte sysselsettingseffekter:

57 årsverk oppsetting av hytter, 16 årsverk elektriske arbeider, vann og kloakk og grunnarbeider, 9 årsverk vedlikehold, vedsalg, snørydding etc. Dessuten effekter innen dagligvarehandel, byggevarer og i kommunale oppgaver, antakelig ca 100 årsverk per år i byggeperioden og 10-15 årsverk til vedlikehold etter byggeperioden.

Tomtene er alle lagt ut av lokale grunneiere (utmark), og andelen lokale leveranser er ganske høy. Lokal kapasitet er tydeligvis tilstrekkelig til å møte en etterspørsel tilsvarende 100 hytter per år (vår anmerkning).

5.4 Oppsummering

5.4.1 Store tall

Tidligere i denne rapporten har vi gjennomgått ulike typer av økonomiske effekter ved hytter og hyttebygging. Kort oppsummert har vi lagt til grunn at disse effektene utgjør følgende lokale etterspørsel (avrundede tall) per hytte (kilde: Velvins Buskerudundersøkelse):

Faste utgifter per år	2700 kr
Bruksbetingede utgifter per år	6000 kr
Diverse varer og tjenester (inkl vedlikehold)	4900 kr
Sum	13600 kr

TØI-rapport 780/2005

I tillegg kommer investeringer til oppgradering/utvidelser på 8000 kr per år i gjennomsnitt.

Vi har videre vist at nybygging i stor skala tilfører kommunene store mengder kapital og en vare- og tjenesteetterspørsel som fullt utnytter den kapasitet som finnes, og på sikt også skaper nye virksomheter. Bygging av en ny hytte skaper etterspørsel etter varer og tjenester for om lag en million kroner i tillegg til verdien av råtomtsalg og fortjeneste til utbygger.

Tenker vi oss en kommune med 2000 hytter i utgangspunktet og 2000 nye hytter over en tiårsperiode, innebærer dette følgende økonomiske virkninger:

- Årlig tilføring av kapital på et sted mellom 85 og 110 millioner kroner fra tomtsalg og prosjektoverskudd, forutsatt 80-100 prosent lokale byggherrer.
- En samlet direkte etterspørsel etter varer og tjenester på knapt 220 millioner i året, hvorav en stor del vil kunne være lokal.
- Årlig forbruk fra hyttegjester i kommunen øker – når alle hytter er ferdige – fra 5,4 til 10,8 millioner
- Det langsiktige potensialet for investeringer i oppgradering og utvidelser øker fra 16 til 24 millioner per år.

5.4.2 Effekter på sikt

Nissedaleksempelen viser videre at en utbygging av hundre nye hytter i året, 1000 over 10-12 år, har store effekter for distriktskommuner. Gjennomgående er det slik at all ledig kapasitet på håndverkernesiden utnyttes i kommuner med stor hyttebygging. I Nissedal har man tydeligvis lagt opp til en utbyggingstakt som er godt tilpasset det lokale næringsliv.

Dersom utbyggingstakten er rask (og antallet hytter stort) minsker mulighetene for det lokale næringslivs utnyttelse av den etterspørsel som retter seg mot de nye hyttene. Kapasiteten både på kort og lang sikt begrenser mulighetene.

På sikt vil den hytteboomen vi nå ser avta. Dette er et typisk høykonjunkturfenomen, og ingen vet vel egentlig når markedet er mettet, og hvor lenge høykonjunktoren vil vare. Framtidige inntekter i kommunene vil sannsynligvis uansett etter hvert være tilbake i den tradisjonelle folden med hyttegjesters forbruk av varer og tjenester – men på et høyere nivå enn før boomen.

Ut fra et kortsiktig perspektiv vil det kunne synes lønnsomt å få bygget så mange hytter som mulig på kort sikt. Da utnytter man markedet mens det er der. Når hyttene først er der, vil de utgjøre grunnlaget for langsiktige inntekter i form av importert etterspørsel (hyttegjestene).

Nissedalmodellen viser imidlertid en annen viktig side. Ved å spre utbyggingen over en lang tidsperiode får det lokale næringsliv for det første utnyttet nesten all etterspørselen de nye hyttene skaper, dessuten skjer dette over en lang periode slik at man får en større stabilitet. Med alle hyttene bygd over to år ville hytteeventyret være en kortvarig affære og begrenset av den kapasiteten kommunen selv kan stille opp med.

De langsiktige effektene er likevel knyttet til den meretterspørsel hyttegjestene tar med seg inn i kommunen. I denne sammenhengen er det viktig at hyttene brukes mest mulig. I noen områder satser man mer på utleieenheter, hytter/leiligheter med såkalt utleieklausul (eller –garanti). Det ønskes også mange steder såkalte ”varme senger” – det vil si utleie av hytter/leiligheter med muligheter for stell av rom, matservering etc, i realiteten hyttehoteller.

Siden framtidige inntekter er såpass avhengige av hvor mye hyttene er i bruk, påligger det også kommunen og dets næringsliv et ekstra ansvar med å øke og vedlikeholde attraktiviteten i de respektive områdene.

Litteratur

- Andreassen, Lisbeth, 2004
Hytteundersøkelsen i Vestfold 2003. Larvik juli 2004: Lito reiselivsanalyse.
- Brændvang, Ann-Kristin og Knut Sørensen, 2002
Fylkesfordelt satellittregnskap for turisme. Rapport 2002/09. Oslo, Statistisk sentralbyrå.
- Dybedal, Petter, Hege Edvardsen, Trude N. Evensen, Steinar Johansen, Knut Sørensen og Jøran Toresen, 1999
Turismens regionale betydning – et forprosjekt. Samarbeidsrapport. Oslo, Norsk Institutt for by- og regionforskning 1999.
- Dybedal, Petter, 2002
Fordeling av turistovernattinger på fylker – grunnlagsberegninger for satellittregnskap for reiseliv på fylkesnivå. Rapport 589/2002. Oslo, Transportøkonomisk institutt.
- Haukeland, Jan Vidar og Berit Grue 1996
Turistenes forbruk i Norge sommeren 1995. Rapport 320/1996. Oslo, Transportøkonomisk institutt. TØI.
- Jacobsen, Jens Kr. Steen, Arne Rideng, Berit Grue og Jan Vidar Haukeland, 2003
Utenlandske turistenes forbruk i Norge sommeren 2002. Rapport 636/2003. Oslo, Transportøkonomisk institutt. TØI.
- Johansen, Steinar, Frode Kann og Petter Dybedal, 2002
Regionaløkonomiske virkninger av reiseliv – utvikling av en analysemodell. Rapport 2002:23. Oslo, Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Rideng, Arne og Petter Dybedal, 2004
Gjesteundersøkelsen 2004. Rapport 753/2004. Oslo, Oslo, Transportøkonomisk institutt. TØI.
- Rideng, Arne og Berit Grue, 2002
Gjesteundersøkelsen 2002. Rapport 612/2002. Oslo, Oslo, Transportøkonomisk institutt. TØI.
- Velvin, Jan, Eivind Drag og Lars Petter Soltvedt, 2000:
En kartlegging av hytteturismen som ledd i utviklingen av bærekraftige bygdesamfunn. Rapport nr. 17, mai 2000. Kongsberg: Høgskolen i Buskerud.
- Velvin, Jan, 2003:
Fremtidsrettet hytteutvikling. Brukerundersøkelse blant hytteeiere i Hol, Rollag og Sigdal – resultater og anbefalinger. Buskerud fylkeskommune/Høgskolen i Buskerud juni 2004.

**Sist utgitte TØI publikasjoner under program:
Reiseliv**

Gjesteundersøkelsen 2004	753/2004
Gjesteundersøkelsen 2003	693/2003
Utenlandske turisternes opplevelser av stillhet og støy i norske vinterlandskaper	687/2003
Økonomiske virkninger av reiselivet i Sør-Trøndelag	678/2003
Betydningen av indirekte skatter og avgifter for norske reiselivsnæringers konkurranseevne	654/2003
Fylkesvise økonomiske virkninger av reiseliv i Finnmark, Troms, Nordland og Nord-Trøndelag	640/2003
Utenlandske turisternes forbruk i Norge sommeren 2002	636/2003
En veg med utsikt : utenlandsk bilturisme i utvalgte norske	629/2003
Gjesteundersøkelsen 2002	612/2002
Fordeling av turistovernattinger på fylker - grunnlagsberegninger for satelittregnskap for reiseliv på	589/2002
På veg mot drømmeferien? Aktiviteter, interesser og opplevelser blant utenlandske bilturister i utvalgte områder i Norge	575/2002
Bærekraftig reiselivsforvaltning i naturområder	550/2001
Gjesteundersøkelsen 2001	541/2001
Turistopplevelser i et kystlandskap. Naturromantikk og autentisitetssøking i fiskevær i Lofoten	500/2000
Gjesteundersøkelsen 2000	496/2000

Transportøkonomisk institutt

Stiftelsen Norsk senter for samferdselsforskning

- utfører forskning til nytte for samfunn og næringsliv
- har rundt 70 forskere med høy, flerfaglig samferdselskompetanse
- samarbeider med en rekke samfunnsinstitusjoner, forsknings- og undervisningssteder i Norge og i utlandet
- gjennomfører forsknings- og utredningsoppdrag av høy kvalitet innen områder som trafiksikkerhet, kollektivtransport, miljø, reisevaner, reiseliv, planlegging, beslutningsprosesser, transportøkonomi og næringslivets transporter
- driver aktiv forskningsformidling gjennom TØI-rapporter, internett, tidsskriftet Samferdsel og andre nasjonale og internasjonale tidsskrifter

Transportøkonomisk institutt

Stiftelsen Norsk senter
for samferdselsforskning
P.b. 6110 Etterstad
0602 Oslo

Telefon 22 57 38 00

www.toi.no